

ONTWIKKELAGENDA ECONOMIE 2024

ENSCHEDE

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 3

SAMENVATTING 4

1. WAAROM DEZE ONTWIKKELAGENDA ECONOMIE 2024? 6

De economische visie uit 2019 blijft het uitgangspunt voor ons economisch beleid 7

In deze ontwikkelagenda scherpen we de uitvoering van de economische visie uit 2019 aan 7

Coalitieakkoord 2022-2026 / Gemeentebegroting 2023 7

2. ONTWIKKELINGEN SINDS 2019 8

De Enschedese economie ontwikkelt zich goed en is tegelijkertijd ook kwetsbaar 8

De coronaperiode en internationale conflicten hebben effecten op het midden- en kleinbedrijf (mkb) 8

Het gaat minder om economische groei en meer om groei van brede welvaart 8

De omslag naar een toekomstbestendigere economie vraagt om meer samenwerking 9

De economische groei staat onder druk door toenemende tekorten op de arbeidsmarkt 9

Er is een tekort aan bedrijfsruimte, betaalbare huisvesting en test- en laboratoriumfaciliteiten 10

3. ONTWIKKELAGENDA ECONOMIE 2024: PIJLERS, AMBITIES EN ACTIES 11

PIJLER 1: VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC) 12

Waar staan we nu? 14

Wat zijn onze ambities binnen deze pijler? 15

Hoe geven we uitvoering aan deze pijler? 15

Met wie doen we dit samen? 15

Acties pijler 1. 16

PIJLER 2: VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD 18

Waar staan we nu? 19

Wat zijn onze ambities binnen deze pijler? 20

Hoe geven we uitvoering aan deze pijler? 20

Met wie doen we dit samen? 20

Acties pijler 2. 21

PIJLER 3: VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMENHOOFDSTAD 23

Waar staan we nu? 24

Wat zijn onze ambities binnen deze pijler? 25

Hoe geven we uitvoering aan deze pijler? 26

Met wie doen we dit samen? 26

Acties pijler 3. 27

BIJLAGEN 29

VOORWOORD

Voor u ligt de Ontwikkelagenda Economie 2024. Met deze ontwikkelagenda geven we vorm aan de wens voor een geactualiseerde economische visie; een visie uit 2019, die 5 jaar later nog altijd actueel blijkt te zijn. Het gaat nog steeds om de bereikbaarheid van banen, om (behoud van) talent en om innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Met als belangrijkste aanvulling dat toekomstbestendig ondernemen belangrijker is dan ooit.

We erkennen de uitdagingen die velen van ons hebben doorstaan als ondernemers en inwoners van onze dynamische stad. Tekorten, inflatie en een veranderende economie hebben nog steeds effect maar we zien vooral ook de vastberadenheid en veerkracht van onze stad. Iets waar Enschede altijd al bekend om heeft gestaan. Het toont een onvermoeibaar geloof in vooruitgang. Elke dag verleggen wij grenzen. We zijn altijd in ontwikkeling. Onze stad is nooit klaar, dat maakt haar bloeiend en bruisend. Met een onderscheidende binnenstad en een aantrekkelijk aanbod van vrijetijdsvoorzieningen. Samen bouwen wij aan Enschede, vanuit onze eigenzinnige Twentse aard.

De omslag van het denken in economische groei naar het vergroten van brede welvaart springt daarbij in het oog. Ook in de Agenda voor Twente staat brede welvaart centraal, met als maatstaf het Bruto Twents Geluk. Werk en (innovatief) ondernemerschap vormen daar een essentiële schakel voor. Daarbij is het cruciaal dat daar voldoende en kwalitatief goede ruimte voor beschikbaar is. Recente ontwikkelingen hebben onze economie op onderdelen veranderd. Met de ruimtelijke en economische consequenties van dien.

Deze ontwikkelagenda economie bevat inspanningen die we hebben geordend langs drie pijlers, te weten:

1) versterking van het technologische, innovatieve en creatieve karakter van Enschede,
2) versterking van de (EU)regionale verzorgende functie van de Enschedese economie; en
3) versterking van de urgentie om te voorzien in toekomstbestendige ruimte om te ondernemen.

Op elk van die drie pijlers zijn inspanningen nodig om onze economie samen met ondernemers, kennisinstellingen en (mede)overheden toekomstbestendiger te maken. En om ons aandeel waar te maken in de uitvoering van de Agenda voor Twente, zoals door de Twente Board opgesteld. Deze ontwikkelagenda vormt de basis voor de besteding van de middelen voor economische ontwikkeling. Het is onze bedoeling om jaarlijks kort te rapporteren over de voortgang in de uitvoering van deze ontwikkelagenda. Wij denken nog na over de vorm waarin we dat gaan doen.

Samen geven we vorm aan de toekomst van Enschede. Wij nodigen je uit om mee te bouwen, om de stad van onze dromen te creëren. Enschede is een speelveld, een plek die je uitdaagt om haar te ontdekken, om de grens op te zoeken. In een stad die nooit stilstaat, maar altijd vooruitgaat.

Jeroen Diepemaat,
Wethouder Economie

ENSCHEDE

SAMENVATTING

De basis voor de Ontwikkelagenda Economie 2024 staat in de economische visie uit 2019 in de doelenboom in de gemeentebegroting. Deze economische koers is ongewijzigd gebleven en rust op drie pijlers: innovatie, bereikbaarheid van banen en talent "binden en boeien".

In de periode 2019-2024 heeft de tijd niet stilgestaan.
De belangrijkste ontwikkelingen in vogelvlucht:

- De coronaperiode en internationale conflicten hebben forse effecten op het midden- en kleinbedrijf.
- De aandacht voor economische groei verschuift naar inzet op het gebied van brede welvaart. Innovatieve oplossingen kunnen daar in hoge mate aan bijdragen.
- De omslag naar een toekomstbestendigere economie vraagt om meer samenwerking op bedrijventerreinen.
- De economische groei staat onder druk door toenemende tekorten op de arbeidsmarkt.
- Er is een tekort in Enschede aan bedrijfsruimte, betaalbare huisvesting en test- en laboratoriumfaciliteiten.

Deze ontwikkelingen vragen om accentverschuivingen in de uitvoering van het economisch beleid. Die hebben we geordend in (opnieuw) drie pijlers:

VERSTERKEN VAN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT
Hierbij gaat om het Enschede als stad waar nieuwe ideeën leiden tot nieuwe producten en werkgelegenheid. Met oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven en ondersteunend aan brede welvaart/Bruto Twents Geluk. En om Enschede als stad waar talent graag komt en (ver)blijft.

VERSTERKEN VAN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD
De verzorgende economie is in omvang de grootste economische sector en de banenmotor van Enschede: het omvat zes op de tien banen in onze stad. Het gaat om de gezondheidszorg, een deel van de dienstensector, het onderwijs, de detailhandel en de vrijetijdseconomie. Enschede neemt hier in de (EU)regio een leidende positie in. Dat willen we verder uitbouwen, ook om juist dat talent te boeien en te binden.

VERSTERKEN VAN ENSCHEDE ALS STAD MET TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN
Hier gaat het om intensiever en duurzaam ruimtegebruik op onze bestaande werklocaties en om de behoefte aan nieuwe toekomstbestendige ruimte om te ondernemen elders in de stad. Toekomstbestendige bedrijventerreinen vragen om goed georganiseerde ondernemers-verenigingen, om dit samen aan te kunnen pakken.

Elke pijler hebben we voorzien van ambities en acties. De pijlers en de acties staan overzichtelijk in de onderstaande infographic op de volgende pagina. Voor de acties verwijzen we naar hoofdstuk 3, waar we per pijler de verschillende acties kort hebben beschreven.

ENSCHEDE

ECONOMISCHE VISIE IN EEN OOGOPSLAG

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

AMBITIES

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- waar innovatieclusters optimaal kunnen groeien
- met kennisinstellingen en ondernemers die oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken door te innoveren
- waar onderwijs, ondernemers en overheden bouwen aan een sterke kennisinfrastructuur en gezamenlijk deelnemen aan Europese en nationale innovatietrajecten
- waar nieuwe innovatieve bedrijven ontstaan en waar bestaande innovatieve bedrijven groeien
- met voldoende ruimte voor startups, scale-ups, broedplaatsen en (internationale) technologiebedrijven

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

AMBITIES

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- van de huidige 'Winkelstad van het Oosten' tot 'Stad met een vitaal, multifunctioneel en toekomstbestendig centrumgebied in 2030'
- die beschikt over sterke en aantrekkelijke winkelcentra die ontmoeten in de wijk versterken
- als toeristische trekpleister voor meerdaags bezoek en met een eigentijds en gevarieerd vrijetijdsaanbod, zowel voor de eigen inwoners als voor bezoekers van buiten
- die zich kenmerkt als aantrekkelijke dienstenstad (zorg, onderwijs) van de regio
- als de kantorenstad van Twente, met 20.000 m^2 vernieuwende kantoorconcepten in Centrumkwadraat als onderdeel van de Spoorzone Hengelo-Enschede

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

AMBITIES

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- met een onderscheidend, kwalitatief goed en toereikend aanbod aan bedrijfsruimte
- waar bedrijven succesvol samenwerken aan het optimaliseren en toekomstbestendig maken van hun bedrijventerrein
- die onderdeel is van een complementaire economie die goed aansluit bij de ambities van de regio
- waar ondernemers en lokale overheid hand in hand samenwerken aan de economie van morgen

ENSCHEDE

1. WAAROM DEZE ONTWIKKELAGENDA ECONOMIE 2024?

Dit document is een ontwikkelagenda en geen nieuwe economische visie van onze stad.

DE ECONOMISCHE VISIE UIT 2019 BLIJFT HET UITGANGSPUNT VOOR ONS ECONOMISCH BELEID

We hebben in ons coalitieakkoord 2022-2026 afgesproken dat we onze economische visie (uit 2019) gaan actualiseren. Bij nader inzien doen we dat niet. De drie speerpunten in de economische visie 2019 hebben nog niets van hun zeggingskracht verloren en luiden als volgt:

- Betere verbinding van kennis en innovatie met het mkb en de (grote) maatschappelijke vraagstukken.
- Meer talent aantrekken en vasthouden.
- Betere bereikbaarheid van banen.

De speerpunten komen onverkort terug in onze strategische opgave "Aantrekkelijk Enschede". Deze opgave vormt samen met de opgaven "Inclusief Enschede", "Groen en Duurzaam Enschede" en "Open Enschede" de ruggengraat van onze inzet en de hoofdindeling van onze gemeentebegroting. Daarom blijft de visie uit 2019 voor de komende jaren het uitgangspunt voor de economische koers van Enschede.

IN DEZE ONTWIKKELAGENDA SCHERPEN WE DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE UIT 2019 AAN

Sinds 2019 zien we verschillende ontwikkelingen die vragen om aanscherping van de uitvoering van onze economisch visie. In hoofdstuk 2 lichten we deze ontwikkelingen kort toe. Deze aanscherping maken we zichtbaar in deze ontwikkelagenda. We kiezen in de ontwikkelagenda (ook) voor drie pijlers waar we de komende jaren extra op gaan inzetten:

- *Versterking van Enschede als stad van Technologie, Innovatie en Creativiteit.*
  In deze pijler staat de stad centraal waar nieuwe ideeën leiden tot nieuwe producten en werkgelegenheid, om een stad waar oplossingen vandaan komen voor grote maatschappelijke opgaven. En om een stad waar talent graag komt en verblijft.
- *Meer aandacht voor de verzorgende functie van de Enschedese economie.*
  Deze pijler vormt de banenmotor van Enschede: het gaat om zes van elke tien banen, voornamelijk in de gezondheidszorg, een deel van de dienstensector, het onderwijs, de detailhandel en de vrijetijdseconomie.
- *Versterking van onze stad als stad met toekomstbestendige ruimte om te ondernemen.*
  Het gaat hier vooral om zorgvuldig, intensiever en duurzaam gebruik van de beperkte beschikbare ruimte. En ook om uitbreiding en ontwikkeling van (nieuwe) bedrijfsruimte in goede regionale afstemming. Voorts gaat het om het verbeteren van de toekomstbestendigheid van onze bestaande terreinen, dat vraagt om een hoge organisatiegraad op die terreinen.

In hoofdstuk 3 werken we deze pijlers verder uit. We formuleren daarin per pijler de concrete acties, de in te zetten instrumenten en/of het beoogde resultaat van die acties.

ENSCHEDE

KOERS VAN DE STAD EN BELEIDSKEUZES

COALITIEAKKOORD 2022-2026 / GEMEENTEBEGROTING 2023

Het Coalitieakkoord 2022-2026 benadrukt het belang van economische ontwikkeling en meer middelen voor economie. Tevens sprak de coalitie af de economische visie te actualiseren. In lijn hiermee heeft de raad in de begroting 2023 € 400.000 aanvullend structureel beschikbaar gesteld voor economische ontwikkeling van Enschede. Daarnaast heeft de raad het belang van het ondernemersloket onderstreept door een taakstelling op het personeel van € 300.000 te schrappen.

KOERSDOCUMENT 2022

In 2022 stelde de gemeenteraad de doelenboom voor de Gemeentebegroting 2023-2026 vast. De hoofdlijnen van de economische visie uit 2019 komen terug in die doelenboom. Ze vallen onder de strategische opgave "Aantrekkelijk Enschede". Het wenkend perspectief voor deze opgave staat in de toelichting op de doelenboom. Daarnaast dragen we met het economisch beleid ook bij aan de andere drie opgaven waaronder groen en duurzaam Enschede.

REKENKAMERONDERZOEK 'DE AANTREKKINGSKRACHT VAN ENSCHEDE' (2023)

In 2023 heeft de rekenkamer onderzoek gedaan naar het vestigingsklimaat van Enschede. In december 2023 stelde de raad (unaniem) de conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer vast. Deze hebben we grotendeels overgenomen en verwerkt in de Ontwikkelagenda Economie 2024.

DE OMGEVINGSVISIE/HET TOEKOMSTBEELD

In 2024 leggen we de omgevingsvisie voor aan de gemeenteraad. Het Toekomstbeeld, het fundament voor de omgevingsvisie, bevat richtinggevende uitspraken voor ons economisch beleid:

- We koesteren de bedrijvigheid in de bestaande stad.
- We maken meer functiemenging mogelijk waar dat kan.
- We maken de binnenstad aantrekkelijk.
- We werken verder aan de ontwikkeling van de toplocaties en de verbinding Kennispark-Technology Base.
- We verbeteren en verduurzamen bestaande bedrijventerreinen.
- We kiezen voor zuinig ruimtegebruik en verdichting.
- We creëren meer ruimte voor ondernemers, makers, kunstenaars met nadruk op praktisch opgeleiden en starters.
- We werken aan ruimte voor nieuwe bedrijven, startups en creatieve broedplaatsen.
- We vergroten de ruimte voor bedrijven op een nieuw terrein.
- We verbeteren de verbindingen met andere (innovatieve) regio's.

ENSCHEDE

2. ONTWIKKELINGEN SINDS 2019

DE ENSCHEDESE ECONOMIE ONTWIKKELT ZICH GOED EN IS TEGELIJKERTIJD OOK KWETSBAAR

De echte economische groei in Nederland de afgelopen decennia vond niet in Enschede plaats, maar vooral elders in het land. Wel heeft de economie van Enschede de afgelopen jaren een inhaalslag gemaakt. Zo kende het bruto regionaal product van Enschede in de afgelopen jaren een positieve ontwikkeling van gemiddeld +2% per jaar. Dit komt overeen met het nationaal gemiddelde. Daarnaast groeit het aantal banen in Enschede. Over de periode 2013-2022 groeide het aantal banen in Enschede meer dan in Twente, in de 40 grote steden en landelijk. Aan de andere kant kent onze stad een relatief lage arbeidsparticipatie, die de afgelopen jaren wel is gestegen. Tenslotte zien we in onze stad generatiewerkloosheid.

DE CORONAPERIODE EN INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN HEBBEN EFFECTEN OP HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF (MKB)

Kort na de vaststelling van de economische visie kregen we te maken met de coronapandemie. De coronamaatregelen hebben op verschillende manieren invloed gehad op onze economie. Met name het mkb in de vrijetijdssector heeft grote klappen gekregen. Steunmaatregelen hebben de gevolgen gedempt, maar de schuldenlast bij sommige ondernemers is groot en het aantal faillissementen neemt toe. Verder is het aandeel online bestedingen flink toegenomen. De gevolgen daarvan zien we in onze winkelgebieden (leegstand en nieuwe invullingen van panden). Door de groei van het online winkelen neemt ook de vraag naar ruimte voor logistieke hallen in de regio toe.

Door corona groeide het besef van het belang van ontmoeten, vrije tijd en groen. Momenteel gaan mensen er weer volop op uit. Het aantal overnachtingen zit weer op het niveau van voor corona en ook de omzetten stijgen. Daar staan forse kostenstijgingen en inflatie tegenover, als gevolg van mondiale conflicten en een tekort aan grondstoffen en werknemers.

Europees beleid speelt een grote rol. Dit is gericht op versterking van Europese autonomie en strengere wetgeving op het halen van klimaatneutraliteit in 2050. Dit heeft impact op het bedrijfsleven. Op dit moment heeft ruim 75% van EU wetgeving effect op steden en dus op het bedrijfsleven in die steden.

HET GAAT MINDER OM ECONOMISCHE GROEI EN MEER OM GROEI VAN BREDE WELVAART

De wens van traditionele economische groei heeft plaatsgemaakt voor de behoefte aan groei van brede welvaart. Daarmee heeft een omslag plaatsgevonden naar het belang van een duurzame, circulaire en maatschappelijk verantwoorde economie. Brede welvaart is nodig om kansengelijkheid te bevorderen. In Twente is brede welvaart inmiddels de basis voor de sociaal economische structuurversterking van de regio (ook wel: Bruto Twents Geluk). De score op Bruto Twents Geluk is inzichtelijk gemaakt aan de hand van rapportcijfers[1]. De gemeente Enschede scoort op de brede welvaartsdimensies veelal onder het Twentse gemiddelde. Opvallend zijn de lagere scores op de thema's 'milieu' en 'inkomen'.

[1] Bron: Het geluk van de gemeente Enschede – Bruto Twents Geluk

ENSCHEDE

DE OMSLAG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGERE ECONOMIE VRAAGT OM MEER SAMENWERKING

Ruimte voor werk en ondernemen is essentieel voor een toekomstbestendige economie. De beleidsmatige aandacht voor bedrijventerreinen neemt toe. Ondernemers staan voor complexe opgaven: netcongestie, kwetsbaarheid door afname van beschikbaarheid van (drink)water, grondstoffentekorten en eisen inzake stikstofdepositie. Deze bemoeilijken zowel de groei van bedrijven als de energietransitie bij bedrijven.

Tegelijkertijd kunnen bedrijventerreinen een hoge bijdrage leveren aan de duurzaamheidsambities. De daar gevestigde bedrijven kunnen veel van de benodigde verduurzamingsmaatregelen zelfstandig oppakken. Tegelijkertijd is voor veel maatregelen georganiseerde samenwerking efficiënter of zelfs onmisbaar. Wij kunnen hen daarin ondersteunen: met de juiste kennis en door de samenwerking tussen en met ondernemers te versterken. Een voorbeeld: technologische oplossingen kunnen netcongestie verminderen, door opwekking en gebruik van energie op een andere manier tussen bedrijven te organiseren.

DE ECONOMISCHE GROEI STAAT ONDER DRUK DOOR TOENEMENDE TEKORTEN OP DE ARBEIDSMARKT

De komende decennia hebben we te maken met ontgroening en vergrijzing in Twente en Enschede. Enschede is een studentenstad die er onvoldoende in slaagt deze jonge (internationale) talenten vast te houden. Ontgroening is economisch direct van belang: het betekent minder dynamiek, vernieuwing en innovatie.

Naast ontgroening zien we vergrijzing. De potentiële beroepsbevolking krimpt. In de huidige groeiende economie ontstaan arbeidstekorten. Een recente voorspelling (2023) wijst op een situatie in 2035, waarin Twente 29.000 openstaande vacatures heeft (waarvan 12.000 in de techniek).

Alle sectoren voelen de invloed daarvan. De tekorten belemmeren de economische groei. Vaak gaan ondernemers dan versneld automatiseren. Dit vraagt weer andere vaardigheden van het personeel. Ook verplaatsen bedrijven productie naar het buitenland of maken gebruik van buitenlandse arbeidskrachten (met de bijbehorende druk op de voorzieningen). Ook in de zorgsector kennen we een groeiend tekort, terwijl de vraag naar zorg- en ondersteuning de komende jaren fors toeneemt. Dit zet de kwaliteit van de publieke dienstverlening en de zorg onder druk. En het vormt uitdagingen voor publieke diensten, zoals het openbaar vervoer en politie.

Verder zien we dat het migratiesaldo sinds 2016 in Enschede stijgt. De groei van zogenaamde ‘internationals’ blijft naar verwachting toenemen, al zijn we daarbij afhankelijk van landelijk beleid. Deze groei is nodig om te blijven voorzien in de vraag naar mensen in bepaalde sectoren (zoals de zorg, techniek en technologie) en om onze stedelijke voorzieningen in stand te houden. We voeren in regionaal verband een landelijke lobby in het belang van het aantrekken en behouden van internationale studenten en kenniswerkers voor de economische ontwikkeling van de regio Twente.

ENSCHEDE

ER IS EEN TEKORT AAN BEDRIJFSRUIMTE, BETAALBARE HUISVESTING EN TEST- EN LABORATORIUMFACILITEITEN

De bevolkingsprognose van het CBS gaat uit van een groei naar 170.000 inwoners in 2033. Tegelijkertijd hebben we te maken met een lage arbeidsparticipatie en heeft Enschede relatief weinig banen. We streven naar evenwichtige groei van onze stad. Dit vraagt om een groei met 10.000 tot 12.500 banen tot en met 2033. In lijn met deze groei neemt de vraag naar fysieke ruimte voor werken en ondernemen toe. Ook is ruimte benodigd voor de transitie van een lineaire naar een circulaire economie[2]. De prognose van de ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen in Enschede komt uit op 20 tot 40 hectare tussen nu en 2040. Buiten de bedrijventerreinen, we hebben het dan over bedrijvigheid in de woonwijken, ligt deze ruimtevraag tussen de 6.400 m² en 16.000 m².

Daarnaast zien we een stagnatie in de totstandkoming van voorzieningen voor innovatieve technologische bedrijven die verder groeien (scale-ups). Het gaat dan bijvoorbeeld om gedeelde test- en laboratoriumfaciliteiten. Er is nu concreet op Kennispark al dringende behoefte aan een zgn. 'Chip Foundry' en 'Med Tech Factory'. (Dit is een soort van bedrijfsverzamelgebouw waarin diverse bedrijven chips respectievelijk medische toepassingen kunnen ontwikkelen en produceren). Daardoor dreigt een situatie waarin bedrijven in deze sector in Twente niet verder kunnen groeien. Met het risico dat ze verhuizen naar andere innovatiecampussen die dergelijke faciliteiten wel bieden, zowel in eigen land als daarbuiten.

De huisvesting van de creatieve industrie is eveneens een opgave: innovatieve en creatieve ondernemers vestigen zich graag op bruisende en goed bereikbare locaties. Tegelijkertijd hebben ze (nog) beperkte financiële slagkracht om dergelijke locaties zelf te ontwikkelen. Het tekort aan ruimte voor creatieve broedplaatsen stijgt tussen nu en 2030 van 10.800 m² tot 11.700 m². De vastgoedmarkt pakt die ruimtevraag helaas niet op.

[2] Planbureau voor de Leefomgeving (2023) gaat uit van een extra ruimtebehoefte van 30% voor circulair ondernemen.

3. ONTWIKKELAGENDA ECONOMIE 2024: PIJLERS, AMBITIES EN ACTIES

Werk aan de winkel dus. Met als doel dat we blijvend bijdragen aan de aantrekkelijkheid van Enschede en de regio. Daarmee ondersteunen we de ambities uit de Agenda voor Twente. Deze agenda richt zich op 1) een sterk bedrijfsleven (dat door voortdurende innovatie voorop blijft lopen), 2) talent (op elk niveau) opleiden/ontwikkelen/vasthouden, 3) een optimaal woon-, werk- en leefklimaat en 4) een goede bereikbaarheid.

Onze inzet is breed. We geven richting en verbinden partijen. Daarnaast stimuleren we initiatieven en nieuwe ontwikkelen en ondernemen zelf actie. Ook reguleren we waar dat nodig is. Alles gericht op versterking van het structurele verdienvermogen van onze stad, op een toekomstbestendige manier.

Het uitgangspunt uit de economische visie (2019) blijft onveranderd: we werken aan banengroei, talent "binden en boeien" en innovatie gericht op de grote maatschappelijke opgaven. We leggen daarbij voor de komende jaren nadere accenten. Deze accenten komen voort uit het feit dat we als Twente een groene technologische topregio willen zijn. Er gebeurt al veel moois, maar ons TIC-profiel mag best wat meer liefde krijgen. Zonder een fijne leefomgeving, hebben we echter niets aan dat TIC-profiel. Daarom is juist de verzorgende economie in Enschede zo belangrijk. We zijn de verzorgende hoofdstad van de regio. Tenslotte kunnen we de omslag naar een toekomstbestendige economie niet maken zonder de hulp van onze bestaande ondernemers. Juist daarom is de toekomstbestendigheid van de Enschedese werklocaties als laatste pijler toegevoegd.

We zijn de verzorgende hoofdstad van de regio. Tenslotte kunnen we de omslag naar een toekomstbestendige economie niet maken zonder de hulp van onze bestaande ondernemers. Juist daarom is de toekomstbestendigheid van de Enschedese werklocaties als laatste pijler toegevoegd.

HET FUNDAMENT VAN ONZE INZET BESTAAT DAARMEE DUS UIT DRIE PIJLERS:

1. Versterking Enschede als stad van Technologie, Innovatie en Creativiteit.
2. Versterking Enschede als verzorgende (EU)regionale hoofdstad van de regio.
3. Versterking Enschede als stad met toekomstbestendige ruimte om te ondernemen.

In de volgende paragrafen lichten we elke economische pijler nader toe, formuleren we onze bijbehorende ambities en concrete acties. Samen vormen deze de Ontwikkelagenda Economie 2024.

ENSCHEDE

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

ENSCHEDE

Enschede ademt technologie, innovatie en creativiteit. We floreren in medische technologie, chiptechnologie en zijn sterk in het bedenken van nieuwe technologische producten en materialen. Samen met het bedrijfsleven, de kennisinstellingen, de Twente Board, provincie Overijssel en andere Twentse gemeenten willen we dat uitdragen. Nationaal en internationaal talent van onze kennisinstellingen moet zich in onze stad optimaal kunnen ontwikkelen. En met succes: we zien een sterke groei van het aantal vestigingen in de creatieve industrie en in de sector HTSM (hoogwaardige technologische systemen en materialen). Via deze pijler houden we die focus vast.

Dit doen we door deze zogenaamde 'stuwende sectoren' verder te versterken. Stuwende sectoren zijn minder gevoelig voor schommelingen in de conjunctuur dan verzorgende sectoren. Dit komt omdat hun afzetmarkt vaak buiten de regio ligt en omdat zij een grote onderlinge verbintenis kennen met andere bedrijven in dezelfde (productie)keten. Bedrijven in stuwende sectoren hebben een relatief hoge toegevoegde waarde, beschikken over specialistische kennis en resources en zorgen voor nieuwe werkgelegenheid op alle niveaus. De concurrentiepositie en innovatiekracht van deze bedrijven is sterk. De stuwende sectoren vervullen een belangrijke rol in de verschuiving van Enschede naar een economisch brandpunt in de Nederlandse en Europese economie. We zijn samen met Almelo en Hengelo actief in Europese netwerken waarmee we de groene technologische topregio Twente ook in andere innovatieve regio's profileren. Daarmee ondersteunen wij de groei van deze stuwende sectoren. De inzet op stuwende sectoren leidt niet alleen tot economische verbetering, maar zorgt ook voor een verbetering van de brede welvaart in het algemeen.

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

Nieuwe technologische toepassingen bieden oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven, zoals de druk op de zorg en de arbeidsmarkt (door slimmere productie), het gebruik van grondstoffen (circulaire economie), klimaatverandering en de energietransitie. Zo zit er in iedere mobiele telefoon een Nauta-schakeling (genoemd naar een UT-wetenschapper) waarmee telecommunicatie sneller en energiezuiniger verloopt. Veel bedrijven in Twente zijn toeleverancier van ASML en spelen daarmee een belangrijke rol in de Europese Chip Act. En tijdens de coronapandemie hebben medisch technologische bedrijven uit Enschede nieuwe beademingsapparatuur ontwikkeld. Enschede en Twente ontwikkelen de nieuwste technologie (Next Tech) van de regio, Nederland en daarbuiten.

WAAR STAAN WE NU?

Twente is een technologische topregio, met Enschede als innovatieve kraamkamer. De Universiteit Twente (UT), Hogeschool Saxion, ROC Twente en (AKI) ArtEZ University of the Arts zijn een voedingsbodem voor nieuwe creatieve en technologische innovaties. Dit mede dankzij hun inzet op internationale netwerken binnen en buiten Europa. Zij maken niet alleen valorisatie van nieuwe kennis mogelijk, maar leiden ook het talent van de toekomst op in de zorg en techniek. In Enschede ontstaan gemiddeld meer technologische innovatieve bedrijven dan in andere grote steden of in de regio Twente. Dat is vooral te danken aan de bijdrage van Novel-T waar de gemeente onderdeel van uitmaakt. Het vermelden waard is het feit dat de Universiteit Twente sinds 2013 onafgebroken is uitgeroepen tot 'meest ondernemende universiteit van Nederland' en een goede positie heeft op de Europese ranglijsten. Het campusonderzoek 2024 merkt Kennispark aan als de

ENSCHEDE

meest innovatieve campus van Nederland. We zien voorts een hoge deelname van Enschedese bedrijven in Europese en nationale innovatietrajecten.
Het ecosysteem van Twente staat in nauwe verbinding met Brainport en Arnhem-Nijmegen. De waardeketen van chiptechnologie bevindt zich op deze corridor.

Als lokale overheid staan we aan de lat voor het creëren van een optimaal woon-, werk en leefklimaat. Naast aantrekkelijke banen, is het ook belangrijk dat de woningmarkt en de voorzieningen aansluiten op de wensen van onze (toekomstige) inwoners. Bovendien moet Enschede goed bereikbaar blijven en is een snelle verbinding met andere metropolen zoals de Randstad en Brainport cruciaal voor onze arbeidsmarkt. Dit is een noodzakelijke randvoorwaarde voor een sterk Twents bedrijfsleven en het aanpakken van de talentopgave. Twente Board en Oost NL zijn belangrijke partijen in het innovatie-ecosysteem. Vanuit de gemeente dragen wij bij aan de Twente Board en werken we nauw samen met onze regionale ontwikkelmaatschappij Oost NL. De Twente Board voert de sterk economische, regionale Agenda voor Twente uit. Deze richt zich op drie maatschappelijke uitdagingen waar Twente door innovaties een belangrijke bijdrage aan kan leveren: een slimme toekomstbestendige energievoorziening, transformatie naar een duurzame en circulaire economie en innovatieve gezondheidszorg. Oost NL werkt aan de Strategische Innovatie Investeringsagenda waarmee zij de meest kansrijke innovatieve clusters van extra impulsen voorziet. Voor Oost NL gaat het om business development, acquisitie en handelsbevordering en financiering.

We trekken steeds meer samen op met partners uit Duitsland (Euregio) om grens-belemmeringen te overwinnen en samenwerking te stimuleren, vooral ook tussen bedrijven en kennisinstellingen. Zowel met Münster, de Euregio als in MONT-verband (Münster-Osnabrück-Netwerkstad Twente). Met name de intensieve samenwerking met Münster op het gebied van bereikbaarheid is van belang voor de ontwikkeling van Enschede/Twente. Daarnaast benutten we internationale relaties om de net-werken van onze bedrijven en clusters te versterken. Daarmee creëren we meer samenwerking en handelsstromen tussen Twentse bedrijven en andere ecosystemen.

We hebben ook zorgen: de ontwikkeling van cruciale, gedeelde test- en laboratorium-faciliteiten komt nauwelijks van de grond met als risico dat innovatieve bedrijven ervoor kiezen elders te gaan groeien (waar die faciliteiten wel zijn). Ook is er onvoldoende betaalbare en geschikte ruimte voor startups, scale-ups en creatieve ondernemers. Daarmee kan de leidende positie van Twentse als innovatieve regio onder druk komen te staan. Met UT en Oost NL bundelen we daarom onze krachten in de lobby richting Den Haag en Brussel.

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

ENSCHEDE

WAT ZIJN ONZE AMBITIES BINNEN DEZE PIJLER?

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- in een groene technologische topregio, samen met Almelo en Hengelo, waar innovatieclusters optimaal kunnen groeien. We richten ons de komende jaren daarbij op chiptech, medtech en hoogwaardige maakindustrie;
- waar kennisinstellingen en ondernemers oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken door te innoveren;
- waar onderwijs, onderzoek, ondernemers en overheden bouwen aan een sterke kennisinfrastructuur en gezamenlijk deelnemen aan Europese en nationale innovatietrajecten;
- waar nieuwe innovatieve bedrijven ontstaan en waar bestaande innovatieve bedrijven groeien;
- waar voldoende ruimte is voor startups, scale-ups, broedplaatsen en (internationale) technologiebedrijven.

HOE GEVEN WE UITVOERING AAN DEZE PIJLER?

- In deze ontwikkelagenda richten we ons meer op het aanjagen veelbelovende innovatieclusters en het realiseren van (betaalbare) huisvesting voor startende en creatieve ondernemers.
- We helpen onze partners maximaal bij het realiseren van kritische faciliteiten.
- We blijven inzetten op community building, lokaal, nationaal en internationaal.
- We ondersteunen startende ondernemers met het opzetten van hun bedrijf en helpen om bestaande bedrijven te innoveren en te groeien.
- We werken aan de ontwikkeling van onze topwerklocaties.
- We bouwen aan sterke netwerken in de regio, Nederland en in Europa.

MET WIE DOEN WE DIT SAMEN?

- Ondernemers(organisaties)
- Twente Board
- Novel-T
- Oost NL
- Provincie Overijssel
- Gemeenten Hengelo en Almelo
- Gemeenschappelijke Regeling Technology Base
- Gebiedsorganisatie Kennispark
- Stichting Connect-U
- Onze kennisinstellingen: de Universiteit Twente, Hogeschool Saxion, ROC Twente en (AKI) ArtEZ University of the Arts
- Netwerk Kennissteden Nederland
- Eurocities (Economic Development Forum)
- Partnersteden Münster, Palo Alto en Linköping

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

ENSCHEDE

AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich in een groene technologische topregio, samen met Almelo en Hengelo, waar innovatieclusters optimaal kunnen groeien. We richten ons de komende jaren daarbij op chiptech, medtech en hoogwaardige maakindustrie	Samen met Almelo en Hengelo geven we vorm aan de economische pijler in de Regionale Strategische Investeringsagenda	We werken een gezamenlijke innovatie-agenda uit met de 5 regionale topwerklocaties, Novel-T, Saxion Centrum voor Ondernemerschap (SCvO) en de gemeenten Almelo en Hengelo	Doorlopend
		We ontwikkelen een complementair ruimtelijk-economisch programma met Hengelo binnen de Spoorzone Hengelo-Enschede	Start 2024
	We ondersteunen kansrijke en impactvolle innovatieclusters naar volwassenheid	We subsidiëren de ontwikkeling van het MedTech cluster via Oost NL	In uitvoering
		We zetten een monitor op om innovatie-clusterontwikkeling te volgen en nieuwe kansrijke clusters te identificeren	Start 2024
Enschede ontwikkelt zich als stad waar kennisinstellingen en ondernemers oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken door te innoveren	We stimuleren impact ondernemerschap	We dragen bij aan de doorontwikkeling van EnschedeLAB	Doorlopend
		We nemen waar mogelijk deel aan events ter bevordering van impact ondernemerschap (bijvoorbeeld Create Tomorrow)	Doorlopend
Enschede ontwikkelt zich als stad waar onderwijs, onderzoek, ondernemers en overheden bouwen aan een sterke kennisinfrastructuur en gezamenlijk deelnemen aan Europese en nationale innovatietrajecten	We onderhouden en benutten (inter)nationale netwerken	We werken samen met partnersteden Münster, Linköping en Palo Alto aan kennisuitwisseling en het verbinden van onze innovatie-ecosystemen	Doorlopend
		We nemen deel aan Eurocities (working group innovation)	Doorlopend
	We profileren Enschede als kennisstad	We initiëren een voortdurende lobby via de alliantie kennisintensieve ecosystemen voor de realisatie van kritische faciliteiten op de campussen (onderdeel van het Netwerk Kennissteden Nederland)	Doorlopend
		We ondersteunen toonaangevende events die als doel hebben om Enschede als technologische, innovatieve en creatieve stad op de kaart te zetten. We starten in 2024 met de ondersteuning van Slush'D en denken mee in de ontwikkeling van Dutch Innovation	In uitvoering

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

ENSCHEDE

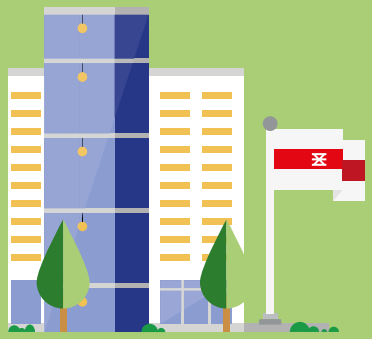
AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich als stad waar nieuwe innovatieve bedrijven ontstaan en waar bestaande innovatieve bedrijven groeien	Actieve deelname aan het innovatie-ecosysteem	We blijven investeren in de impact van Novel-T en Twente Board	Doorlopend
		We zetten ons in voor ontwikkeling van dronetoepassingen in het gemeentelijk domein via het dronenetwerk gemeenten. Ook bieden we via de Gemeenschappelijke Regeling Technology Base waar mogelijk ruimte op Twente Airport voor testen- en experimenteren met onbemande toepassingen	Doorlopend
	We geven meer ruimte om nieuwe innovatieve toepassingen te testen in de openbare ruimte	We onderzoeken de mogelijkheden voor een testfaciliteit in de binnenstad en de Spoorzone Hengelo Enschede	Start 2025
	We ondersteunen de creatieve digitale industrie in hun ontwikkeling	In samenwerking met Novel-T maken een uitvoeringsprogramma voor de huisvesting van startups en creatieve broedplaatsen	In uitvoering
	Invulling launching customership voor bijdrage aan maatschappelijke opgaven	We treden op als startup-officer van het RVO. Daarmee ondersteunen we mogelijk nieuwe bedrijfsinitiatieven als launching customer	Doorlopend
		We verbinden het launching customership met het inkoopbeleid	Start 2025
Enschede ontwikkelt zich als stad waar voldoende ruimte is voor startups, scale-ups, broedplaatsen en (internationale) technologiebedrijven	We dragen bij aan de inhoudelijke doorontwikkeling van innovatiecampussen en topwerklocaties	We ondersteunen de realisatie van Next Twente, de Chiptech foundry en de Med Tech Factory op Kennispark	In uitvoering
		We verkennen de mogelijkheden van publiekrechtelijke instrumenten om nog beter bij te kunnen dragen aan de profilering van Kennispark	Start 2025
		We participeren in de communitybuilding van Kennispark	Doorlopend
		We investeren in de communitybuilding van Connect-U	In uitvoering
		We participeren in de gemeenschappelijke regeling van Technology Base	Doorlopend
		We onderzoeken samen met marktpartijen of een PPS mogelijk is voor Twente Airport	In uitvoering
	We creëren ruimte voor beginnende ondernemers	We dragen bij aan de opzet van een Makelpunt voor maatschappelijk en betaalbaar vastgoed voor startende bedrijven en creatieve broedplaatsen	In uitvoering
		We doen een voorstel voor een nieuwe startuplocatie in de binnenstad	In uitvoering

PIJLER 1

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD VAN TECHNOLOGIE, INNOVATIE EN CREATIVITEIT (TIC)

PIJLER 2

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

ENSCHEDE

In deze pijler staat de (EU)regionale verzorgende functie van Enschede voorop, met een aandeel van meer dan 60% in het totaal aantal banen in Enschede. Het gaat hier onder andere om de vrijetijdseconomie (8%), gezondheidszorg (20%), detailhandel (11%), een deel van de dienstensector (die in totaal 19% omvat) en het onderwijs (11%). Deze economie biedt werkgelegenheid voor de hele regio. De dienstensector kent daarbij het grootste aantal vestigingen (23%).

Dit perspectief vraagt om beleid gericht op groei van de (bevolkingsvolgende) sectoren zoals zorg, toerisme en (detail)handel. Waarbij het van belang is dat de verzorgende functie meegroeit met de voorziene groei van het aantal inwoners in onze stad tot 170.000 in 2030.

WAAR STAAN WE NU?

We zijn een aantrekkelijke stad door een kwalitatief en onderscheidend vrijetijdsaanbod. Onze binnenstad is het (EU)regionale koopcentrum en daarmee een plek waar de gemiddelde verblijfsduur en bestedingen hoog zijn. De binnenstad is de ontmoetingsplek en het visitekaartje van onze stad. Dat willen we graag behouden en verder versterken. De Ambitie- en Actie-agenda Binnenstad geeft richting aan deze ontwikkeling. Uit het koopstromenonderzoek blijkt bovendien dat inwoners over het algemeen tevreden zijn over de winkelcentra. Inwoners en bezoekers van de gemeente Enschede gaven in 2023 circa €1,1 miljard uit in fysieke winkels en horeca in de gemeente. Ten opzichte van 2019 gaat het om een omzetgroei van 20%. Daarmee bleef het marktaandeel van detailhandel en horeca in de provincie nagenoeg gelijk. Ook toeristen vinden onze stad steeds beter, het aantal overnachtingen groeit. De opbrengst toeristenbelasting over 2022 betrof € 718.000. Dat is ruim € 100.000 boven het geraamde in de begroting van € 600.000. Ons uitgebreide aanbod recreatieve voorzieningen vormt een belangrijk onderdeel van het vrijetijdsaanbod in de regio. In de vastgestelde Agenda Vrijetijdseconomie (VTE) hebben we de ambitie voor de vrijetijdseconomie vastgelegd en uitgewerkt in actielijnen.

Enschede is op dit moment de kantorenstad van Twente. Kansen liggen er vooral in de sectoren ICT en zakelijke dienstverlening. De vraag naar kantoorruimte verandert: daarom sluiten vraag en aanbod van kantoorruimte niet meer op elkaar aan. Een goed functionerende kantorenmarkt is van groot belang. Aantrekkelijke werklocaties zijn immers een belangrijke voorwaarde voor het kunnen aantrekken en vasthouden van talent. Bestaande en nieuwe bedrijven kunnen hier groeien en innoveren. De Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE) biedt kansen om het kantorenaanbod in de regio te versterken.

Voor de zorgsector zetten we vanuit deze agenda vooral in op preventie en innovatie in de sector via de TIC-pijler. Het werkgelegenheidsvraagstuk staat op de agenda van de Twente Board. Evenals een aantal andere sectoren waarin we voor de toekomst tekorten in personeel zien.

PIJLER 2

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

WAT ZIJN ONZE AMBITIES BINNEN DEZE PIJLER?

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- van de huidige 'Winkelstad van het Oosten' tot 'Stad met een vitaal, multifunctioneel en toekomstbestendig centrumgebied in 2030'. Initiëren, samenwerken en nieuwsgierigheid zijn daarbij drijvende krachten;
- die een toeristische trekpleister is voor meerdaags bezoek en met een eigentijds en gevarieerd vrijetijdsaanbod, zowel voor de eigen inwoners als voor bezoekers van buiten;
- die beschikt over sterke en aantrekkelijke winkelcentra die ontmoeten in de wijk versterken;
- die zich kenmerkt als aantrekkelijke dienstenstad (zorg, onderwijs) van de regio;
- zich kenmerkt als de kantorenstad van Twente, met 20.000 m^2 vernieuwende kantoor-concepten in Centrumkwadraat als onderdeel van de Spoorzone Hengelo-Enschede.

MET WIE DOEN WE DIT SAMEN?

- SBME
- Andere binnenstadspartners (o.a. studenten, culturele instellingen, inwoners)
- Enschede Promotie
- Twente Marketing
- Gastvrij Overijssel
- Recreatieschap Twente
- Ondernemersverenigingen Winkelcentra
- Regiogemeenten
- Provincie Overijssel

HOE GEVEN WE UITVOERING AAN DEZE PIJLER?

In het retailbeleid, het Ambitie- en Actieprogramma binnenstad, de agenda 'Vrijetijdseconomie' en het kantorenbeleid hebben we aangegeven op welke manier we de ambities willen waarmaken. De speerpunten vanuit deze beleidskaders en visiedocumenten zijn actueel en luiden als volgt:

- het uitwerken van de gebiedsprofielen voor de binnenstad met daaraan gekoppeld een masterplan voor de openbare ruimte;
- het verder professionaliseren van de samenwerking in de binnenstad via de oprichting van de stichting 'Binnenstadsmanagement Enschede' (SBME);
- de Kansenkaart versterken recreatieve routenetwerken;
- het opstellen van een beleidskader voor verblijfsaccommodaties;
- het anders invullen van 18.000 m^2 kantoorruimte dat niet meer voldoet;
- het opstellen van een afwegingskader voor maatwerk op het gebied van kantoorruimte;
- het actualiseren van de visie op de Zuiderval;
- het ontwikkelen van plannen samen met ondernemers voor winkelcentra die minder goed functioneren.

PIJLER 2

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

ENSCHEDE

AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich als stad van de huidige 'Winkelstad van het Oosten' tot 'Stad met een vitaal, multifunctioneel en toekomstbestendig centrumgebied in 2030'. Initiëren, samenwerken en nieuwsgierigheid zijn daarbij drijvende krachten	We voeren het programma Binnenstad (Ambitie- en actie agenda binnenstad 2022) uit	We dragen bij aan de projectorganisatie van de binnenstad	Doorlopend
	We ontwikkelen gebiedsprofielen voor de binnenstad	We ontwerpen een uitvoeringstrategie voor de gebiedsprofielen	Start 2024
		We creëren een masterplan 'Openbare Ruimte en Gebouwde Omgeving'	Start 2024
	We zetten de binnenstad steeds meer in als proeftuin	We beoordelen de aanvragen op het stimuleringsfonds Binnenstad Enschede	Start 2024
		We huisvesten nieuwe initiatieven in de binnenstad die bijdragen aan de versterking van het TIC-klimaat	Doorlopend
	We stimuleren ondernemerschap in de binnenstad	We richten samen met Streetwise een ondersteuningsprogramma in voor startende retailondernemers	In uitvoering
		We stimuleren de leergang van Saxion Hogescholen voor bestaande ondernemers in de binnenstad	In uitvoering
	We professionaliseren de samenwerking van de binnenstad	We richten een Bedrijven InvesteringsZone (BIZ) op met vastgoedeigenaren in de binnenstad	In uitvoering
		We dragen bij aan de oprichting van de SBME	In uitvoering
	We transformeren (delen van) de binnenstad	We transformeren de oude V&D-locatie tot een culturele hotspot	In uitvoering
		We verbeteren de zogeheten 'wayfinding' van de binnenstad	In uitvoering
Enschede ontwikkelt zich als stad die beschikt over sterke en aantrekkelijke winkelcentra die ontmoeten in de wijk versterken	We clusteren winkels zoveel mogelijk in de wijk om deze aantrekkelijk te houden	Met de resultaten van het koopstromenonderzoek 2023 agenderen we gesprekken met winkelcentra	In uitvoering
	We verkennen de kansen van de Enschedese aanloopstraten	We creëren een inspiratiedocument met gemengde profielen voor het versterken van de aanloopstraten	Start 2025

PIJLER 2

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

ENSCHEDE

AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich als stad die een toeristische trekpleister is voor meerdaags bezoek en met een eigentijds en gevarieerd vrijetijdsaanbod, zowel voor de eigen inwoners als voor bezoekers van buiten	We faciliteren en stimuleren meer variatie in overnachtingsmogelijkheden in de (binnen)stad)	We geven uitvoering aan de Nota Verblijfsaccommodaties en Enschede 700 voor pop-up verblijfsconcepten	Start 2025
	We versterken onze recreatieve routenetwerken wandelen en fietsen en zetten daarbij in op een betere verbinding stad/buitengebied en meer beleving voor nieuwe doelgroepen	We maken een kansenkaart voor de routenetwerken	Start 2025
	We revitaliseren bestaande vakantieparken en maken deze toekomstbestendig	We werken aan de aanpak voor de revitalisering van campings	In uitvoering
	We faciliteren evenementen die de belevingswaarde en leefbaarheid van de stad vergroten	Via de Cultuurnota en het Evenementenbeleid dragen we bij aan de ontwikkeling van evenementen in de stad	Start 2025
Enschede ontwikkelt zich als stad die zich kenmerkt als aantrekkelijke dienstenstad (zorg, onderwijs) van de regio	We creëren interessante, gemengde werkmilieus waarmee we de groei in de dienstensector faciliteren	We herijken de visies op de Zuiderval, Go-Planet, en Cee Cee	Start 2024
Enschede ontwikkelt zich als de kantorenstad van Twente, met 20.000 m² vernieuwende kantoorconcepten in Centrumkwadraat als onderdeel van de Spoorzone Hengelo-Enschede	We faciliteren de verbeterde bereikbaarheid en goede, moderne kantoorlocaties	We geven uitvoering aan de Kantorenvisie 2022	In uitvoering
		We dragen bij aan de ontwikkeling van de Stationsomgeving Centrumkwadraat als concentratiegebied voor kantoren (vernieuwen + verduurzamen voorraad)	In uitvoering
		We stellen een toetsingskader op voor kleinschalige kantoorinitiatieven	Start 2025

PIJLER 2

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD

ENSCHEDE

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

ENSCHEDE

In deze pijler staat de hoeveelheid en kwaliteit van ruimte om te ondernemen en werken centraal. Het gaat hier onder andere om zorgvuldig, intensiever en duurzaam gebruik van de beperkte beschikbare ruimte. Ook de uitbreiding en ontwikkeling van (nieuwe) bedrijfsruimte om onze beleidsrijke (groei)ambities te verwezenlijken zijn daarbij van belang. Daar hoort een goede regionale afstemming en samenwerking bij. Een ander onderdeel van deze pijler is het verbeteren van de toekomstbestendigheid van onze bestaande terreinen. Een goed georganiseerd bedrijfsleven is essentieel om hier effectief stappen in te zetten. Daarom maakt het verbeteren van de organisatiegraad ook onderdeel uit van deze pijler.

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

WAAR STAAN WE NU?

Werk en (innovatief) ondernemerschap vormen een essentiële schakel voor de brede welvaart van inwoners van Enschede en de rest van de regio. Daarom is het cruciaal dat daar voldoende en kwalitatief goede ruimte voor beschikbaar is. Ook moet de invulling van de beperkte ruimte goed aansluiten bij de (economische) ambities van Enschede en Twente. Voldoende en gevarieerd werk biedt inwoners de mogelijkheid op inkomen en maakt de stad divers, levendig en aantrekkelijk. Ruimte voor (innovatieve) bedrijvigheid is cruciaal om ons als stad te blijven vernieuwen. Dat is essentieel voor de veerkracht van Twente en het slim kunnen inspelen op diverse maatschappelijke opgaven, zoals krapte in de zorg. Ook is voldoende ruimte voor bedrijven nodig om doorschuifruimte te bieden voor herstructurering en verduurzaming van (delen van) terreinen. Om effectief in te zetten op de transitie naar een circulaire en biobased economie is tevens voldoende ruimte voor bedrijven van belang die bijdragen aan deze opgave. Bijvoorbeeld ruimte voor bedrijven in de vervaardiging en verwerking van lokaal geproduceerde grondstoffen, materialen en prefab-elementen. We hebben elkaar in de regio nodig om deze opgave te realiseren.

Momenteel is ruimte in Enschede en de regio zeer schaars. Zo kan het midden- en kleinbedrijf op veel plekken nauwelijks groeien of transformeren. Tegelijkertijd zien we op bedrijventerreinen bedrijvigheid en woningen die zich beter op andere plekken kunnen huisvesten (scheefwerken). Het gaat dan om o.a. om zelfstandige kantoorruimte, reguliere detailhandel, garageboxen voor particuliere verhuur enz. Om voldoende ruimte te creëren is mengen van economische functies met de woningbouw noodzakelijk. Dit is geen gemakkelijke opgave, de druk om woningen te realiseren is groot, maar we moeten ervoor waken dat dit niet ten koste gaat van andere functies en voorzieningen in de stad. Dat betekent dat we soms concessies moeten doen ten aanzien van het woningbouwprogramma en op zoek moeten naar creatieve oplossingen.

De kwaliteit van binnenstedelijke bedrijfsenclaves is vaak onvoldoende om nog aantrekkelijk te zijn voor ondernemers. Ze staan daarmee onder druk, ook omdat woningbouw vaak een aantrekkelijker alternatief is, terwijl de waarde ervan groot is. Gebieden waarin wonen en werken wordt gemengd zijn erg aantrekkelijk. Om die reden werken we nu aan een strategie om deze locaties te behouden. Tenslotte is ook sprake van onvoldoende (betaalbare) ruimte voor startende en sociale bedrijvigheid.

ENSCHEDE

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

WAT ZIJN ONZE AMBITIES BINNEN DEZE PIJLER?

Enschede ontwikkelt zich als stad:

- met een onderscheidend, kwalitatief goed en toereikend aanbod aan bedrijfsruimte, door
  - 30 hectare nieuw bedrijventerrein te ontwikkelen, met ruimte voor hoogwaardige maakindustrie en scale-ups, bij voorkeur aan de westkant van de stad aansluitend op Kennispark en de Spoorzone Hengelo-Enschede (deze ambities hoort ook thuis bij de eerste pijler);
  - door het Havengebied te ontwikkelen als locatie met ruimte voor circulair ondernemen met ruimte voor hogere milieucategorieën;
  - door nieuwe werk- en woonmilieus te realiseren in de Spoorzone Hengelo-Enschede en in het kader van de Regionale Stedelijke InvesteringsAgenda, waaronder de Kop Westerval en in Rigtersbleek;
  - waarin we achteruitgang op bedrijventerreinen tegengaan;
  - waarin we bedrijventerreinen aantrekkelijk en onderscheidend maken en houden;
  - waarin we binnenstedelijke bedrijfsenclaves behouden en versterken.
- met bedrijven die succesvol samenwerken aan het optimaliseren en toekomstbestendig maken van hun bedrijventerrein;
- die onderdeel is van een complementaire economie die goed aansluit bij de ambities van de regio;
- waar ondernemers en lokale overheid hand in hand samenwerken aan de economie van morgen.

ENSCHEDE

HOE GEVEN WE UITVOERING AAN DEZE PIJLER?

- We koesteren de bedrijvigheid in de stad en kiezen voor slim ruimtegebruik (door verdichting en functiemenging). Functies met weinig toegevoegde waarde voor de economie (zoals garageboxen en kleinschalige bedrijfsunits) faciliteren we straks niet meer op formele bedrijventerreinen. In de Omgevingsvisie gaan we dit uitwerken in verschillende gebiedstypen.
- We actualiseren de visie Werklocaties (2019), waarin we de profielen van onze werklocaties aanscherpen. Daar gaan we bovendien meer op sturen. Door het opstellen van nieuw uitgiftebeleid willen we ook op onze nieuwe bedrijventerreinen selectiever zijn in welke bedrijven we toelaten.
- We kijken welke mogelijkheden het juridisch instrumentarium biedt om 'scheefwerken' op bedrijventerreinen te verminderen.
- We blijven regionaal afspraken maken over waar welk type bedrijvigheid het meest passend is. Dat is nodig om complementair te zijn en om onze concurrentiepositie in Twente vast te houden. Concreet denken we mee bij de ontwikkeling van XL Business Park II in Almelo. Deze locatie richt zich, in contrast tot XL Business Park, niet alleen tot grootschalige logistiek, maar moet een meerwaarde vormen voor de economische structuur van de technologische topregio Twente.
- In samenwerking met het bedrijfsleven verbeteren we de toekomstbestendigheid van onze werklocaties en zetten we als stad effectief in op het behalen van diverse duurzaamheidsdoelen en optimaal ruimtegebruik. Voor de Euregio, de Reulver, het Havengebied, Marssteden en Josink Es stellen we Bedrijventerreinen Uitvoeringsplannen (BUP's) op. Ook stellen we voor de relatief oude bedrijventerreinen Euregio en de Reulver structuurvisies op. Samen met de ondernemersverenigingen, het ondernemersloket, een nog op te stellen energieloket en nog op te stellen Bedrijventerreinen Uitvoeringsplannen (BUP's) geven we uitvoering aan de structuurvisies.
- We zoeken ook naar nieuwe ruimte voor een 'werklandschap van de toekomst'. We kiezen daarbij voor een profiel dat aansluit bij onze ambities om een groene technologische topregio te worden. Daar bieden we ruimte voor hoogwaardige technologische (maakindustrie), innovatie en scale-ups. Andere ruimtevragers moeten daardoor een plek krijgen op bestaande terreinen.
- We stimuleren de regionale ketenontwikkeling voor circulair en biobased bouwmateriaal met faciliterend beleid.
- Tenslotte willen we met behulp van een (regionale) vastgoedstrategie betaalbare ruimte creëren voor sociaal ondernemerschap en startende en kleinschalige bedrijvigheid. Mogelijk dat de binnenstedelijke bedrijfsenclaves interessant zijn voor deze doelgroepen. We gaan ons beleid voor stedelijke enclaves actualiseren. Hierbij zien we kansen om een combinatie te maken met de huisvesting voor creatieve broedplaatsen.

MET WIE DOEN WE DIT SAMEN?

- Ondernemersloket
- Ondernemers (verenigingen) en parkmanagers
- Twentse gemeenten
- Provincie Overijssel
- Enexis
- Vitens
- Waterschap Vechtstromen
- Building Balance, Twentse Bouwboeren en Stichting Pioneering

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich als stad met een onderscheidend, kwalitatief goed en toereikend aanbod aan bedrijfsruimte	We zorgen ervoor dat beleid ons ruimtelijk-economische beleid aansluit op de economische ambities van en op de behoeften van bedrijven	We actualiseren de Visie Werklocaties	Start 2024
		We actualiseren het Uitgiftebeleid	Start 2024
	We sturen op gewenste economische profielen van de werklocaties	We actualiseren de omgevingsplannen van onze bedrijventerreinen	Start 2025
		We wijzen plekken aan voor kleinschalige bedrijfsunits en bedrijfsgarageboxen	Start 2024
	We dragen bij aan de herontwikkeling, intensivering en verduurzaming van bestaande werklocaties en binnenstedelijke bedrijfslocaties	We creëren structuurvisies voor de Euregio en de Reulver	In uitvoering
		We stellen een gebiedsvisie op voor de Kop Westerval	Start 2025
		Op verouderde bedrijventerreinen gaan we aan de slag met het ontwerpen van herstructureringsplannen	Start 2025
		We verkennen de instrumenten voor de realisatie van betaalbare (sociale) werkruimten	Start 2025
		We stellen Bedrijventerreinen Uitvoeringsplannen (BUP's) op voor vijf bedrijventerreinen. De BUP's zijn gericht op verduurzaming (energie, circulariteit en klimaatadaptatie)	In uitvoering
		Via de provinciale 'Programmeringsafspraken Bedrijventerreinen Twente' verkennen we de mogelijkheden naar een regionaal herstructureringsfonds en de intensivering van bestaande bedrijventerreinen	Doorlopend
		We doen onderzoek naar vraag en aanbod binnenstedelijke bedrijfslocaties	In uitvoering
	We ontwikkelen een nieuw 'werklandschap van de toekomst'	We dragen bij aan de locatiestudie voor een nieuwe te ontwikkelen werklocatie	In uitvoering

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

AMBITIES	ACTIES	INSTRUMENT	STATUS
Enschede ontwikkelt zich als stad met bedrijven die succesvol samenwerken aan het optimaliseren en toekomstbestendig maken van hun bedrijventerrein	We professionaliseren de samenwerking tussen bedrijven en bedrijfslocaties	We maken een plan van aanpak ten behoeve van de professionalisering van de organisatiegraad op bedrijventerreinen	Start 2025
		In navolging van het regieteam Euregio, richten we een regieteam voor het Havengebied op	Start 2024
	We dragen bij aan de circulaire transitie van bedrijven, variërend van het bieden van ruimte voor en advies over circulair ondernemen tot onze eigen rol als launching customer om zo circulaire inkoop en aanbestedingen te stimuleren	We werken aan de uitvoering van het beleidskader 'Circulaire Economie en Circulair Ondernemen'	In uitvoering
	We inventariseren de haalbaarheid van een stadsbreed ondernemersfonds ter versterking van het vestigingsklimaat van Enschede	We leveren een haalbaarheids- en draagvlakonderzoek op naar een stadsbreedfonds	Start 2025
Enschede ontwikkelt zich als stad die onderdeel is van een complementaire economie die goed aansluit bij de ambities van de regio	We maken regionaal afspraken over de uitbreiding en ontwikkeling van bedrijventerreinen	We denken mee bij de ontwikkeling van XL Business Park II in Almelo	In uitvoering
		Via de provinciale 'Programmeringsafspraken Bedrijventerreinen Twente' stellen we een Ruimtelijk Economische Bouwsteen Twente op. Dit doen we in afstemming met Almelo, Hengelo, de andere regiogemeenten	In uitvoering
Enschede ontwikkelt zich als stad waar ondernemers en lokale overheid hand in hand samenwerken aan de economie van morgen	Via het Ondernemersloket creëren we een succesvolle verbinding tussen ondernemers en de lokale overheid	We ontwikkelen een energieloket	In uitvoering
		We werken samen met de Stichting samenwerkende bedrijventerreinen Enschede	Doorlopend
		Via bedrijfsbezoeken geven we inspirerende ondernemers een podium met als doel Enschedees ondernemerschap te promoten	Doorlopend
	We vervullen een actieve rol in de totstandkoming van een (regionale) biobased waardeketen	We werken bij de totstandkoming van de biobased waardeketen samen met de Twentse Bouwboeren en Stichting Pioneering met cofinanciering vanuit de Regio Deal Twente. Waar mogelijk passen we visies en beleid aan die belemmerend zijn voor de totstandkoming. Daarnaast informeren we via het Energieloket en Erfcoaches ondernemers en particulieren over biobased toepassingen	In uitvoering

PIJLER 3

VERSTERKEN ENSCHEDE ALS STAD MET VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE OM TE ONDERNEMEN

ENSCHEDE

BIJLAGEN

1. Feiten en cijfers over de Enschedese economie
2. Terugblik Economische visie 2019
3. Overzicht middelen economie 2024-2026

ENSCHEDE

BIJLAGE 1. FEITEN EN CIJFERS OVER DE ENSCHEDESE ECONOMIE

BANEN
Aantal: 93.250
Ontwikkeling 2013-2022: + 11.950 (+14,7%)
Ontwikkeling 2021-2022: +2.990 (+3,3%)

VESTIGINGEN
Aantal: 15.250
Ontwikkeling 2013-2022: +4.210 (38,2%)
Ontwikkeling 2021-2022: +810 (+5,6%)

OVERZICHT ARBEIDSMARKT ENSCHEDE

BEROEPSBEVOLKING
Aantal: 91.000
Ontwikkeling: toegenomen
Peiljaar: 2023

NETTO ARBEIDSPARTICIPATIE
Aantal: 70%
Ontwikkeling: toegenomen
Peiljaar: 2023

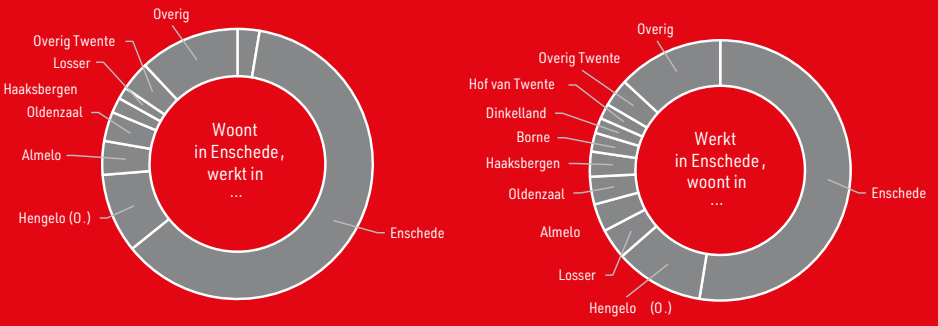
WW-UITKERING
Aantal: 1.629
Ontwikkeling: +0,9%
Peiljaar: jan 2024

WERKELOOSHEIDSPERCENTAGE
Aantal: 4,4%
Ontwikkeling: toegenomen
Peiljaar: 2023

P-WET UITKERINGEN
Aantal: 5.275
Ontwikkeling: -1,1%
Peiljaar: jan 2024

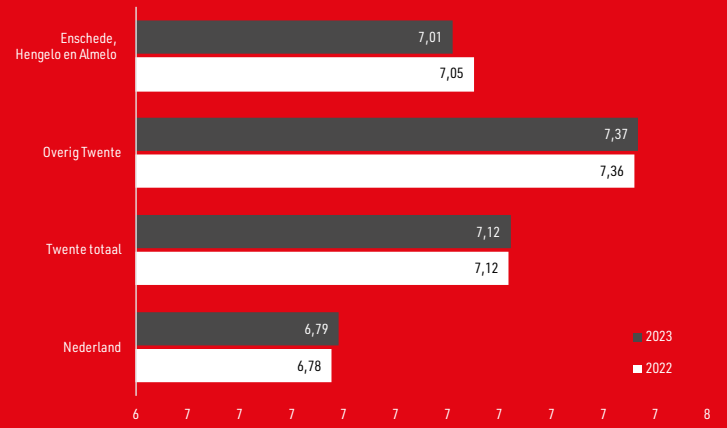
Ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar.

UIT- EN INGAANDE PENDEL ENSCHEDE (2022)

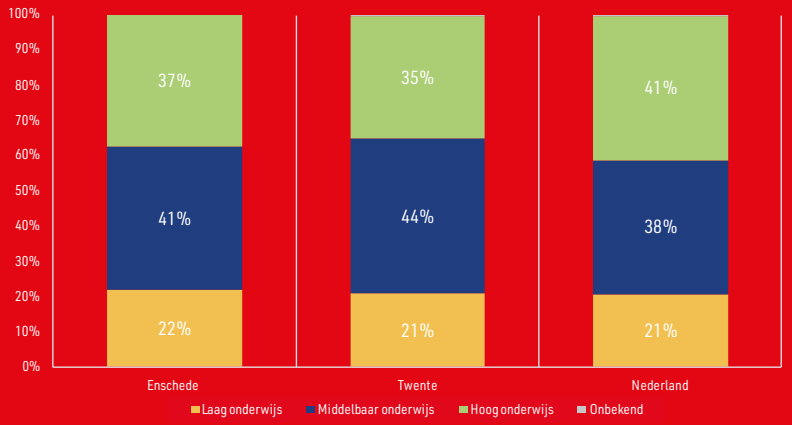
Bron: CBS

TOTAALCIJFER BRUTO TWENTS GELUK, NAAR DEELGEBIED (2022 EN 2023)

Bron: RaboResearch; bewerking: Kennispunt Twente

OPLEIDINGSNIVEAU BEROEPSBEVOLKING (2023)

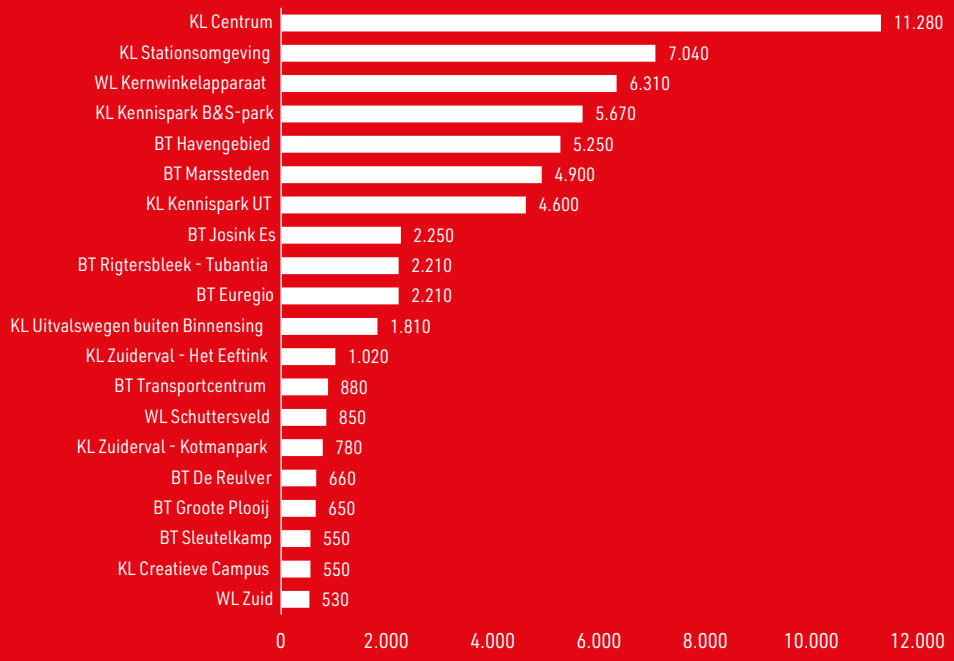

Bron: CBS; bewerking: Kennispunt Twente

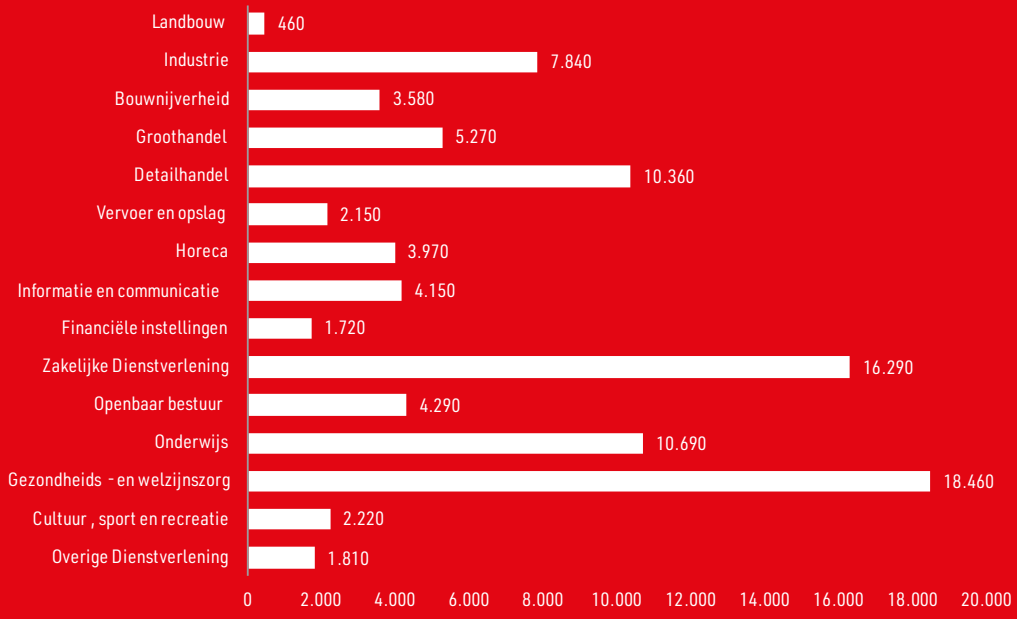
ENSCHEDE

BIJLAGE 1. FEITEN EN CIJFERS OVER DE ENSCHEDESE ECONOMIE

AANTAL BANEN PER WERKLOCATIE MET >500 BANEN (2022)

AANTAL BANEN PER SECTOR (2022)

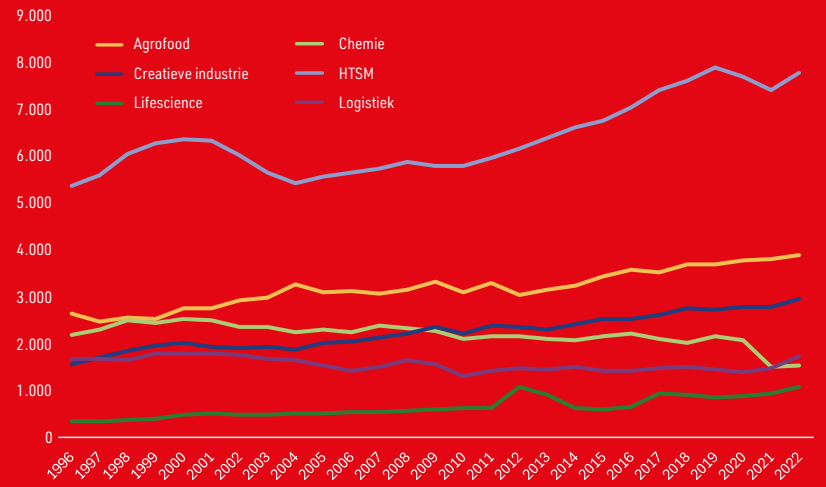

Bron: Vestigingenregister Enschede; bewerking: Kennispunt Twente

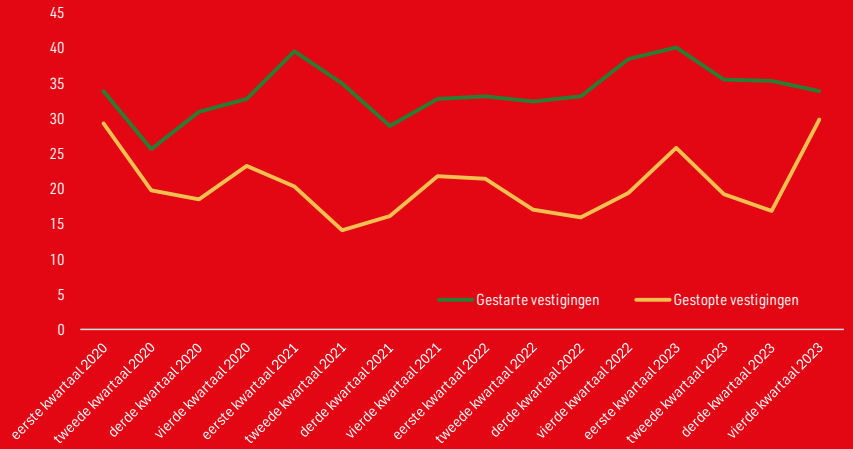
ENSCHEDE

BIJLAGE 1. FEITEN EN CIJFERS OVER DE ENSCHEDESE ECONOMIE

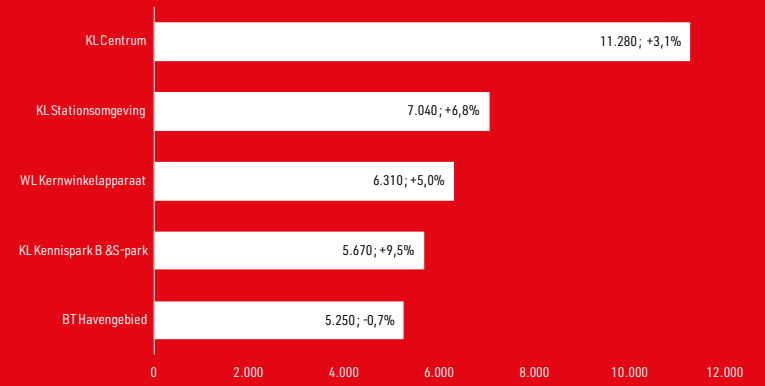
ONTWIKKELING AANTAL BANEN NAAR TOPSECTOR IN ENSCHEDE (1996-2022)

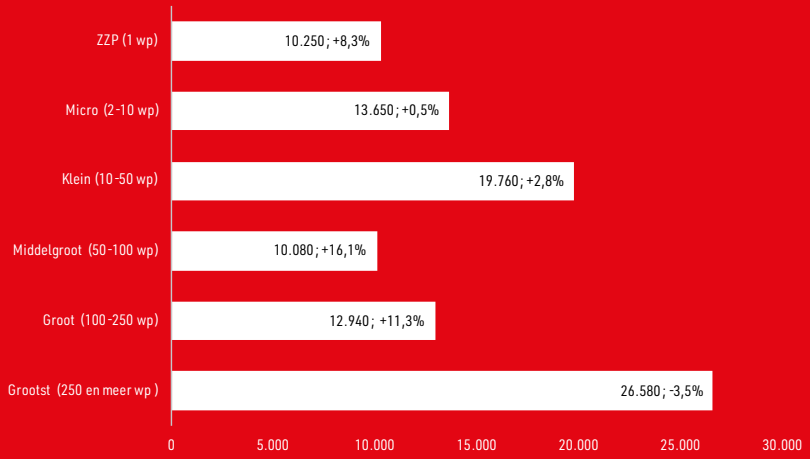
AANTAL GESTARTE EN AANTAL GESTOPTE VESTIGINGEN, ENSCHEDE (2020-2023)

AANTAL BANEN TOP 5 WERKLOCATIES 2022 (% = ONTWIKKELING T.O.V. 2021)

AANTAL BANEN NAAR GROOTTEKLASSE 2022 (% = ONTWIKKELING T.O.V. 2021)

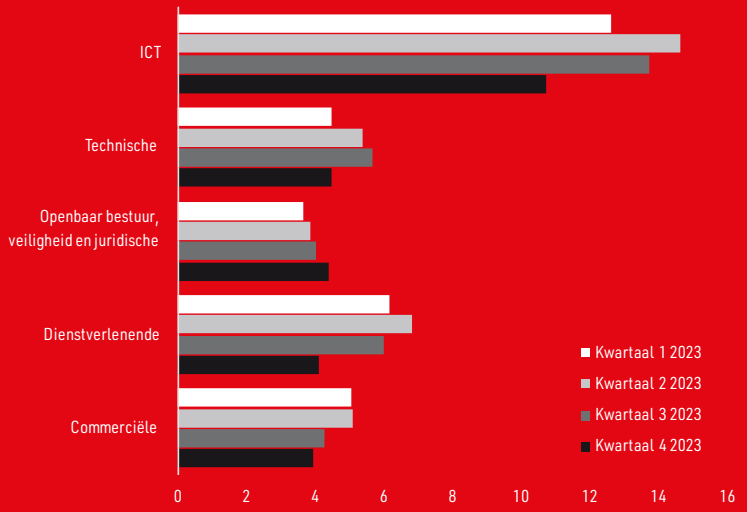

ENSCHEDE

Bron: Vestigingenregister Enschede; bewerking: Kennispunt Twente / KvK (via Waarstaatjegemeente.nl); bewerking: Kennispunt Twente

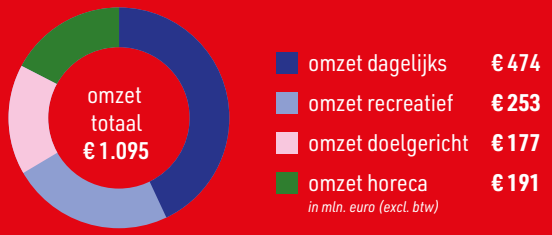
BIJLAGE 1. FEITEN EN CIJFERS OVER DE ENSCHEDESE ECONOMIE

TOP 5 BEROEPSKLASSEN MET MEESTE KRAPTE IN TWENTE (2023)

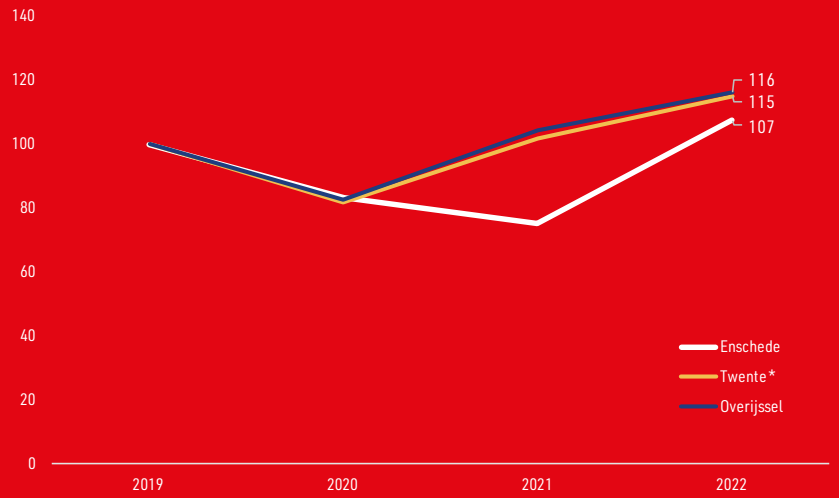
Bron: UWV; bewerking Kennispunt Twente

GESCHATTE CONSUMENTENOMZET ENSCHEDE 2023

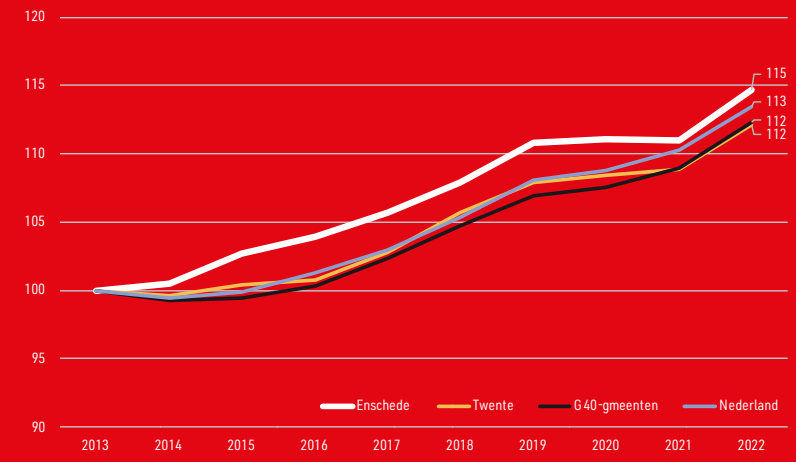
Bron: I&O Research, 2023

GEÏNDEXEERDE AANTAL OVERNACHTINGEN IN ENSCHEDE, TWENTE* EN OVERIJSSEL (2019-2022)

** Twente is incl. Sallandse Heuvelrug / Enschede - bron: Gemeente Enschede / Twente - bron: Marketing Oost, Factsheet Recreatie & toerisme in Twente 2024 / Overijssel - bron: Marketing Oost, Factsheet Recreatie & toerisme in Overijssel 2023*

GEÏNDEXEERDE BANENONTWIKKELING IN ENSCHEDE, TWENTE, G-40 EN NEDERLAND (2013-2022)

Bron:Vestigingenregister Enschede; bewerking: Kennispunt Twente

ENSCHEDE

BIJLAGE 2. OVERZICHT MIDDELEN ECONOMIE 2024-2026

BESCHIKBARE MIDDELEN IN DE MEERJARENBEGROTING 2024-2027

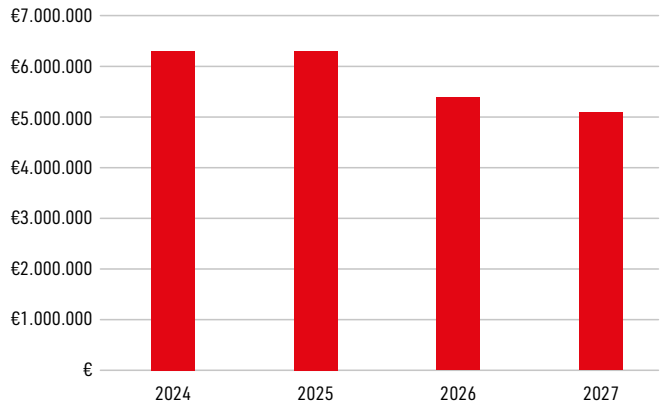
(inclusief de structureel € 400.000 extra uit het college-akkoord 2022-2026)

OMSCHRIJVING	2024	2025	2026	2027
Bijdrage Agenda voor Twente / Twente Board	1.557	1.629	1.629	1.629
Personeel Versterking Economische Structuur	937	937	937	937
Beleidsbudget Versterking Economische Structuur	915	915	917	917
Recreatie & Toerisme	1.108	1.033	1.033	1.033
Intensivering Economie	525	525	525	250
Gebiedsontwikkeling Kennispark	283	283	283	283
Actieplan binnenstad	527	527	-	-
Groei en transformatie Binnenstad	400	400	-	-
Totaal	6.252	6.248	5.323	5.048

TOELICHTING

De beschikbare middelen voor het actieplan binnenstad van € 927.000 lopen tot en met 2025. De middelen voor de bijdrage aan Novel-T van € 275.000 zijn beschikbaar tot en met 2026.
Dit betekent dat het totaal beschikbare middelen voor economische ontwikkeling in de periode 2025-2027 daalt met € 1,2 miljoen.

MIDDELEN 'ECONOMIE'2024-2027

Bron: CBS

ENSCHEDE

BIJLAGE 2. OVERZICHT MIDDELEN ECONOMIE 2024-2026

TABEL 2: BESTEDING MIDDELEN 'ECONOMIE' EN INVESTERINGSWENSEN (* € 1.000)

OMSCHRIJVING		BEDRAG * € 1.000	INVESTERINGSWENSEN
PIJLER 1 - VERSTERKEN TECHNOLOGIE, INNOVATIE, CREATIVITEIT			
	Bijdrage aan Agenda van Twente / Twente Board	1.557	
	Innovatie stimuleren (ecosystemen versterken, drones, medtech, chiptech	255	
	Foundersbijdrage Novel-T	275	
	Passende ruimte en huisvesting (broedplaatsen, start-up en scale up)	35	3.000
	Communitybuilding (o.a. Kennispark)	164	
	Gebiedsontwikkeling Kennispark	118	
	Internationaal beleid	50	
	Talent	250	
PIJLER 2 - VERSTERKEN VERZORGENDE (EU)REGIONALE HOOFDSTAD			
	Binnenstad - actieplan en transformatie	927	
	Recreatie en Toerisme - Recreatieschap -	1.108	
	Museum Buurtspoorweg	50	
PIJLER 3 - VOLDOENDE EN TOEKOMSTBESTENDIGE RUIMTE VOOR ONDERNEMEN			
	Herstructurering bedrijventerreinen		90.000
	Opstellen gebiedsagenda's	200	
	Onderzoek nieuw bedrijventerrein / uitgiftebeleid	50	
	Diverse bijdragen (parkmanagement / havenbedrijf)	50	
OVERIG			
	Vaste formatie Economie	937	
	Extra formatie Economie	75	
	Data en monitoring	150	
	TOTAAL	**6.252**	**93.000**

Bron: CBS

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

In vogelvlucht informeren we u in dit overzicht over de actielijnen uit de economische visie 2019 en de resultaten.

AANPAK VAN DE TALENTOPGAVE

Het aantrekken en behouden van hbo/wo-geschoolden en de creatieve klasse krijgt op verschillende gebieden aandacht. Dit werpt zijn vruchten af. We zien de talentopgave terug in diverse beleidsstukken, zoals wonen, cultuur en evenementen en in de uitvoering van onderdelen daarvan. En ook in de samenwerking met de Twente Board. Zij heeft o.a. ingezet op een 'job portal' (www.twente.com/jobportal) voor talent en ondersteunt verschillende talentprojecten.

Ook zijn we bezig met het realiseren van een 'routekaart talent'. Deze routekaart geeft inzicht waar we willen staan in 2032 en welke acties we – over de volle breedte van het gemeentelijk beleid en samen met partners - de komende jaren zetten om daar uit te komen. Tot slot werken we samen met de Raad aan een uitvoering van de motie 'Deltaplan talent'.

SAMENWERKING KENNISINSTELLINGEN.

We werken nauw samen met de vier kennisinstellingen (De Universiteit Twente, Hogeschool Saxion, ROC Twente en (AKI) ArtEZ University of the Arts) en de gemeente Hengelo. Daarbij verbinden we kennis aan de maatschappelijke opgaven van de stad. Dit doen we door middel van het EnschedeLAB (www.Enschedelab.nl), gezamenlijke onderzoeksagenda's, stages en afstudeeropdrachten. Afspraken hierover staan in de samenwerkingsovereenkomst 2022-2025. Dit draagt bij aan het aantrekken en behouden van talent op mbo-/hbo- en wo-niveau.

Sinds 2017 hebben we een hbo en wo-studentambtenaar in dienst bij de gemeente Enschede. In 2023 is er ook een mbo- studentambtenaar bij ons gestart. Daarmee zijn alle kennisinstellingen goed vertegenwoordigd en kunnen we de studentenwereld(en) en die van de gemeente bij elkaar brengen. Waarmee we Enschede als studentenstad verder op de kaart zetten.

PASSENDE MATCHING NAAR WERK (ENSCHEDESE ARBEIDSMARKTAANPAK)

Sinds de vaststelling van het beleidskader Enschedese ArbeidsmarktAanpak (EAA) door de Raad in 2019 hebben we ingezet op meer intensieve en meer integrale ondersteuning van inwoners. Dat heeft geleid tot een kleinere caseload per ondersteuner/begeleider. Ook is er meer ruimte voor maatwerk en hebben we beleidsregels vastgesteld die uit gaan van vertrouwen in onze inwoners. Een intensieve lobby bij het Rijk heeft er bovendien toe geleid dat de wet op een aantal onderdelen is gewijzigd, in lijn met de beleidsontwikkeling van onze gemeente.

Deze beleidsinzet, gesteund door economische groei, zorgt er voor dat het bijstandsbestand in Enschede de laatste jaren krimpt. Van 6.352 in juni 2018, naar 5.620 in september 2023. Door de groei van de economie zijn kansrijke werkzoekenden met onze ondersteuning uitgestroomd naar werk.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

De groep mensen die nog in de bijstand zit, of die nu instroomt, is een groep met relatief veel problemen. Bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, taal en schulden. We passen ons beleid hierop aan door extra en integrale ondersteuning te bieden. Toch zien we dat niet iedereen de afstand tot de arbeidsmarkt (deels) weet te overbruggen. groeien. De uitstroom naar werk is de teruggevallen van 670 in 2021, naar 520 in 2022 en naar 304 tot en met het derde kwartaal 2023.

We zien ook dat de instroom van bijstandsgerechtigden verandert. Er stroomden in 2023 relatief veel statushouders in, waardoor de instroom boven het niveau van 2022 uitkomt. Het bijstandsbestand daalt daarom niet meer zo sterk als de afgelopen jaren en gaat in de nabije toekomst mogelijk licht stijgen.

POSITIONERING, PROFILERING EN CITYMARKETING

Ook hebben we afstemmingsoverleggen ingericht om het TIC-profiel beter te verbinden met de verschillende werkvelden en regionale samenwerking te versterken. Zo vindt elke zes weken het strategisch communicatieoverleg plaats met kennisinstellingen, Enschede Promotie (EP), Twente Branding, de topwerklocaties, Oost NL en EnschedeLAB. Samen met Enschede Promotie en Twente Branding stemmen weverder doorlopend allerlei zaken af.

In 2023 stelde de raad het nieuwe evenementenbeleid vast op basis van een evaluatie van het 'oude' beleid in 2021. Dit beleid hebben we gebaseerd op het TIC-profiel.

We hebben een gezamenlijke Europastrategie opgezet, met Almelo en Hengelo. De Duitslandstrategie is zoveel mogelijk vervlochten in de EU strategie. Dit heeft geresulteerd in:

- een vaste vertegenwoordiging van de drie steden in het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel
- Een full membership van het belangrijkste steden netwerk van Europa : Eurocities, hetgeen onze positie versterkt.
- Een opdracht aan de drie gemeentesecretarissen om de inzet op Europa, zowel beleidsmatig als qua subsidieverwerving goed te verankeren in alle drie de organisaties.

In onze betrekkingen met zusterstad Palo Alto zijn we gaan samenwerken met de andere Europese zusterstad van Palo Alto: Linköping in Zweden. Met deze stad, Innovatie hoofdstad van Europa, organiseren we uitwisselingen op innovaties: onder andere in duurzame wijkaanpak en circulaire economie.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

NOVEL-T STERKER POSITIONEREN ALS KNOOPPUNT VAN INNOVATIE EN NIEUWE BEDRIJVIGHEID

Novel-T is een samenwerkingsverband van de Universiteit Twente, Saxion, Twente Board, Provincie Overijssel en gemeente Enschede. Ze helpt ondernemers met innovatieve ideeën om te starten, te vernieuwen en te groeien.

De positie van Novel-T is de afgelopen jaren sterker geworden, zowel lokaal, regionaal, nationaal als internationaal. De Enschedese aanpak van kennisvalorisatie ('van kennis geld maken') staat doorlopend in de belangstelling. De activiteiten van Novel-T dragen in hoge mate bij aan het wapenfeit dat de UT sinds 2013 onafgebroken de meest ondernemende universiteit van Nederland is. Novel-T ondersteunt jaarlijks honderden (aspirant) ondernemers. Daarmee helpen ze startups ontstaan en het bestaand midden- en kleinbedrijf te innoveren.

In de regio focust Novel-T zich vooral op hoogtechnologische bedrijven. Met de nieuwe ontwikkelagenda wil ze dat accent behouden, maar tegelijkertijd ook aandacht creëren voor de creatieve sector. In die sector gaat Novel-T meer samenwerken met partijen als het ROZ, de accountmanagers van het Ondernemersloket, Streetwise (ondersteunt kansrijke vernieuwende retailconcepten) eventueel andere relevante partijen. Op die manier kan Novel-T hun rol als knooppunt voor nieuwe innovatieve bedrijvigheid nog beter vervullen.

VERBETERING FYSIEKE BEREIKBAARHEID (LOBBY)

Samen met de regio Twente, provincie Overijssel en de Twente Board werken we aan een betere bereikbaarheid van regio en stad. We lobbyen gezamenlijk voor een veiligere en snellere N35, intensivering van de spoorlijn Zwolle – Twente – Münster en de realisatie van de F35. In 2023 zijn we gestart met de Regionale Stedelijke InvesteringsAgenda. Met deze agenda zetten we Twente op de kaart en werken we aan langjarige afspraken met Rijk om te investeren in onder andere bereikbaarheid.

FOCUS OP STERKE SECTOREN

Naast de ondersteuning van Space53 en de opzet van het roboticacluster (T-Valley) dienden zich de afgelopen jaren nieuwe kansrijke groeiclusters aan voor Enschede en Twente. In Enschede groeien vooral de HTSM- en ICT-sector. In deze sectoren zit veel innovatie. Bedrijven binnen HTSM investeren veel in onderzoek en ontwikkeling (R&D).

In Enschede zitten de meeste bedrijven met R&D-activiteiten op Kennispark. Daarom hebben we in 2019 specifiek voor Kennispark een studie gedaan naar mogelijke specialisaties en onderscheidende technologie. Vooral fotonica (supersnelle chips die met licht werken i.p.v. elektriciteit), medische technologie en chiptechnologie (Organ-on-a-chip) zijn kansrijke speerpunten gebleken. De bedrijfsclusters rond medische technologie en chiptechnologie hebben we vanuit de gemeente ondersteund en bij het medische technologie-cluster zelf financieel aangejaagd. Dat werpt vruchten af, want bedrijven binnen de clusters groeien en houden meer talent vast.

OPSTELLEN EN UITVOEREN DUITSLANDAGENDA.

Wij geven met het Duitslandteam uitvoering aan de Duitslandagenda. Het team legt contacten, bouwt en onderhoudt een grensoverschrijdend netwerk en neemt deel in grensoverschrijdende projecten en lobby.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

Dat heeft geresulteerd in een verankering van de 360⁰ visie (het 'uitgummen' van de grens met Duitsland) op economisch gebied en in termen van versterking van de agglomeratiekracht. Dit zien we terug in de strategische samenwerking van de Twente Board en de Industrie und Handelskammer Nord Westfalen op vier thema's die aansluiten bij de economische speerpunten van Enschede (HTSM, Medische Technology, energie en circulariteit). Wij zijn partner in deze strategische samenwerking en kunnen zo meesturen op de inhoud. Uit de samenwerking is een Nederlands-Duitse dubbele 'tripel helix-samenwerking' ontstaan (onderwijs/ onderzoek/ ondernemers) ontstaan.
Deze is uniek in het Duits-Nederlandse grensgebied.

We hebben samenwerkingsovereenkomsten gesloten met Münster, met Gronau en in MONT-verband (Münster, Osnabrücks en Netwerkstad Twente) op het gebied van economie en duurzaamheid. De gemeente is daarnaast betrokken bij Europese projecten (Interreg Nederland-Duitsland) o.a. Euregionale Doorlopende Leerlijn, Cascade (ouderenzorg), Masterplan fietssnelweg F35, Future BEEing (ontwikkeling van een instrument voor het voorbereiden en uitvoeren van een integrale wijkaanpak).

In relatie tot de 360⁰ visie lichten we er twee projecten uit:

- Wij leiden samen met de Agentur für Arbeit Coesfeld het project 'Grenswerk'. Met dit project geven we invulling aan de grensoverschrijdende arbeidsmarkt. We hebben sinds 2019 zo'n 350 personen bemiddeld naar een baan in Nederland of Duitsland. Grenswerk zorgt ook voor de grensoverschrijdende ondernemerscontacten via het netwerk MKB Twente en de Duitse tegenhanger daarvan, de Aktive Unternehmen in Westmünsterland (AIV). Grenswerk geldt als voorbeeld voor vergelijkbare initiatieven langs de Nederlands-Duitse grens.
- Wij zijn leidende partner in het Interreg VI project 'Euregionale Doorlopende Leerlijn (EDL)'. Voor dit project € 3 miljoen beschikbaar. Het loopt tot maart 2027. Partners in het project zijn o.a. Saxion, University of Münster en de Fachhochschule Osnabrück.

Doel van het project is leerlingen vanaf de lagere school tot aan het potentiële begin van hun loopbaan doorlopend, zonder onderbreking, op te leiden voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt. Daarmee binden we hen aan de euregio. Onderdeel in dit project is het leren van de taal en (bedrijfs-)cultuur aan de andere kant van de grens. Ook staat het ontwikkelen van Euregionale competenties centraal. De toegang tot de arbeidsmarkt aan weerskanten van de grens we willen dit bereiken door:

- de oprichting van een expertisecentrum, waarmee we een netwerk van stakeholders creëren;
- definiëren wat we onder euregionale competenties verstaan, samenwerking
- met ondernemingen, kennisinstellingen en overheden;
- bevorderen van de erkenning van kwalificaties aan de andere kant van de grens; en
- ontwikkelen van digitaal onderwijs.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

FOCUS OP ONZE TOPLOCATIES

KENNISPARK

- De gemeente paste de publiekrechtelijke kaders aan op basis van de gebiedsstrategie uit 2018: beeldkwaliteitskader B&S-park (2019), Structuurvisie Kennispark (2019) en Stedenbouwkundig en mobiliteitsplan (2021).
- In 2022 keurde de gemeenteraad de eerste fase van het investeringsplan Kennispark goed.
- Samen met onze partners richtten we de gebiedsorganisatie Kennispark op (2021).
- De ondernemers en vastgoedeigenaren organiseerden zich in de nieuwe vereniging VONK (2021).
- Op initiatief van Kennispark zijn de clusters MedTech en ChipTech opgezet (2022/2023).
- Alle besluiten en de betere organisatie leiden tot realisatie van projecten in het gebied: Demcon Head Quarters, Fraunhofer Project Center, Slimme Verbinding over Hengelose-straat, reconstructie Institutenweg op publieke en private grond en renovatie van diverse bestaande gebouwen.
- Er zitten nog meer plannen in de pijplijn: Tech Area (HMO), Woongebouw Kennispark (Domijn), Next Twente (ASR), Parkeergebouw (gemeente), renovatie gebouwen Corridorlocatie (o.a. huisvesting Phix) en verbouwing/uitbreiding The Gallery.
- De banengroei in de periode 2019-2023 op Kennispark bedraagt 1.600 tot 10.650.

BINNENSTAD

Kort na vaststelling van de economische visie kreeg onze binnenstad met de coronasituatie een uitdaging voor de kiezen. We hebben als gemeente in die tijd het maximale mogelijk gemaakt om de binnenstadseconomie, inclusief de horeca en de warenmarkten, in staat te stellen te ondernemen.

Kort de coronaperiode hebben we samen met de partners een ambitie en actieagenda binnenstad opgesteld. We werken nu aan de uitvoering van de agenda.
Belangrijke behaalde resultaten zijn:

- het oprichten van de stichting binnenstadsmanagement Enschede (SBME) en het aanstellen van een binnenstadsmanager;
- de toegekende subsidie vanuit de impulsaanpak winkelgebieden voor het Warenhuis,
- een nieuwe verordening 'stimuleringsfonds binnenstad',
- het opstellen van gebiedsprofielen als basis voor de transformatie en groei van de binnenstad
- het realiseren van een aantal voorstellen die inwoners hebben aangedragen (openbaar toilet, skatebaan, vergroenen van Heekplein).

Daarnaast kijken we hoe we ondernemers verder kunnen ondersteunen, o.a. via een leergang bij het Saxion en het project 'Streetwise".

De doorontwikkeling van Connect-U werpt ook haar vruchten af. Ook hier komen de eerste innovatieclusters tot stand rond de thema's ICT en zorg. Waarbij de clusters werken aan de onderlinge versterking van data, textiel, gezondheid, robotica, sport en (serious) gaming.

De banenontwikkeling in de binnenstad bedraagt in de periode 2017-2022 1.030 naar 15.870.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

TECHNOLOGY BASE

Samen met de provincie Overijssel ontwikkelen wij de toplocatie 'Technology Base' (TB) tot een nieuw gebied. Deze gebiedsontwikkeling bestaat uit vijf onderdelen: 1) ontwikkeling van een deel tot evenementenlocatie, 2) omvorming middengebied tot nieuwe natuur, 3) realisatie van een ruim opgezette woonwijk in het luxere segment ('t Vaneker c.s.), 4) realisatie van een bedrijvenpark voor onder meer HTSM/AMM en luchtvaartgebonden bedrijvigheid en 5) (exploitatie van) de luchthaven.

De eerste 3 onderdelen verliepen sinds 2019 voorspoedig. De definitieve planologische bestemming tot evenemententerrein staat echter sinds eind 2023 onder door vernietiging van het bestemmingsplan door de Raad van Staten. Toch blijven daar nog veel evenementen mogelijk.

Sinds 2019 kreeg het noordelijk deel van het gebied (bedrijvenpark en luchthaven) met een aantal uitdagingen te maken, zoals problemen rond het parkeren (en vertrekken) van grote vliegtuigen, de (gevolgen van de) coronasituatie, 'stikstof' (met als gevolg achterblijvende gronduitgifte) en tekorten bij de exploitatie van Twente Airport.

De deelnemers in de Gemeenschappelijke Regeling (GR) - provincie Overijssel en de gemeente Enschede - gaven daarom in 2021 opdracht voor een grondige externe evaluatie van de gebiedsontwikkeling, gericht op 'lessons learned' en de resterende opgave. Bureau Berenschot formuleerde aanbevelingen die raad en Staten in december 2022 hebben omarmd. Zij besloten om:

Zij besloten om:

- vast te houden aan het profiel van de Commissie van Wijzen (2014), inclusief het overnemen van de aanbevelingen van Berenschot voor optimalisatie van het bedrijvenpark en (de faciliteiten op) de luchthaven.
- voor wat betreft de sturingsfilosofie de GR van de gemeente Enschede en de provincie Overijssel voort te zetten en voorstellen te doen voor optimalisatie, rolzuiverheid en betrokkenheid van raad en Staten.

Sindsdien heeft TB de vestigingsvoorwaarden op orde gebracht (met uitzondering van 'stikstof'). Verder werken Twentse bedrijven, provincie Overijssel en de gemeente Enschede aan een verkenning om de luchthaven te gaan exploiteren in een publiek-private samenwerking. Daartoe hebben ze in maart 2023 een intentie-overeenkomst getekend die ze in november 2023 hebben verlengd.

Eind 2023 openbaarden zich nieuwe uitdagingen: netcongestie en beschikbaarheid van water. Als gevolg van de vernietiging van het bestemmingsplan voor het evenemententerrein in december 2023 verslechtert de grondexploitatie van het gebied met 1,65 miljoen tot ruim € 20 miljoen aan het einde van de looptijd (2032). Als het stikstofvraagstuk niet snel tot een oplossing komt, vertraagt de gronduitgfite. Dit kost ca. € 1,5 miljoen per twee jaar vertraging.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

Eind 2023 heeft TB alle voormalige shelters verhuurd of in optie gegeven voor verhuur. Ook is ca. 1/3 van de beschikbare gronden gereserveerd of aangeboden aan partijen.

De banengroei in de periode 2019-2022 op het voormalige vliegveld bedraagt ca. 166 tot 247.

REGIONALE BEDRIJVENTERREIN ALMELO (RBT)

Deze gebiedsontwikkeling verloopt succesvol. In 2019 had GR 40 % van de bouwgronden uitgegeven, eind 2023 gaat het om 95%. Daarmee ontstaat een goed moment om de GR te liquideren. In 2023 besloot het Algemeen Bestuur de colleges van de deelnemende gemeenten en de provincie voor te stellen de GR per 1 januari 2025 te gaan liquideren.

De banengroei in de periode 2019-2023 op het RBT ca. 675 tot 1675.

EXCELLENTE WERKLOCATIES

Met het opstellen van de Visie Werklocaties, de Retailvisie, de Kantorenvisie en de gebiedsagenda's van de bedrijventerreinen, hebben we de afgelopen jaren gewerkt aan de toekomstbestendigheid van onze werklocaties.

Dit hebben we doen we op lokale en regionale schaal. Regionaal werken we met de 'programmeringsafspraken bedrijventerreinen Twente', in samenwerking met de andere Twentse gemeenten en de provincie Overijssel. De afspraken hebben er onder andere in geresulteerd dat we op dit moment zoeken naar uitbreidingslocaties voor onze bedrijventerreinen.

Daarmee willen we ervoor zorgen dat de groei van onze bedrijven en innovatieclusters een plek kunnen krijgen in de stad of in de rest van Twente. In de komende jaren leggen we extra accent op plekken voor startende ondernemers. Daar is de afgelopen jaren een mismatch ontstaan tussen vraag en aanbod.

STROOMLIJNEN DIENSTVERLENING AAN MKB, STARTERS EN GROEIERS

We hebben vlak na de vaststelling van de Economische Visie 2019 een samenwerking opgericht met het ROC, Saxion en Novel-T in 'Startup Twente'. Daarmee wilden we de verschillende activiteiten voor starters en startende ondernemingen beter op elkaar afstemmen. Deze toegangspoort is gestopt in coronatijd. De website startuptwente.nl is nu een van de online-ingangen voor Novel-T.

Daarmee ligt het knooppunt op de goede plek, maar de zichtbaarheid en vindbaarheid van Novel-T kan nog beter. Dit is één van de redenen waarom we samen met Novel-T opzoek gaan naar een ondernemershub in de binnenstad.

Naast de innovatieprogramma's van Novel-T die gericht zijn op het mkb, heeft uw raad het Ondernemersloket Enschede in staat gesteld haar capaciteit te vergroten. Het mkb in de regio weet het Ondernemersloket goed te vinden. De komende jaren gaan we het mkb verder ondersteunen bij de verduurzaming van onze bedrijventerreinen, vestigingsvraagstukken en nieuwe uitdagingen.

ENSCHEDE

BIJLAGE 3. TERUGBLIK OP DE UITVOERING VAN DE ECONOMISCHE VISIE 2019

ENSCHEDE ALS DRONEHOOFDSTAD

Space53 heeft diverse innovatieve projecten opgestart, waaronder AMU-LED (gericht op veilige inzet van drones in de stedelijke omgeving en UIVER (inzet drones ten behoeve van brandbestrijding, grootschalige incidenten en ongevalsanalyse). Verder is het dronecluster geprofessionaliseerd.

Via Space53 staat Enschede als dronestad in de spotlights. Dit in combinatie met Technology Base als unieke test- en experimenteerlocatie met veel ruimte op de grond en in het luchtruim. In 2022 heeft Space53 hun ambitieplan "The unmanned ambition for safety & security drone-innovations" gelanceerd. Daarmee heeft het cluster meer focus aangebracht binnen het cluster. Tegelijkertijd is duidelijk dat de wet- en regelgeving voor dronevluchten en het gebruik van dronetoepassingen teveel beperken legt op de groei van bedrijven.

Samen met onze partners, waaronder Novel-T, constateren we dat het mede daarom de komende jaren nog niet gaat lukken om Space53 naar een volgend niveau te brengen. Daarom heroverwegen we onze inzet op het gebied van de drone-ontwikkeling.